

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะขอนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย
2. วัฒนธรรมทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง
4. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม
5. ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
6. บริบททั่วไปของเทศบาลเมืองมหาสารคาม
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตย

1. ความหมายประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Demos” แปลว่า “ประชาชน” กับ “Kratos” ซึ่งแปลว่า “การปกครอง” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2523 : 2) สำหรับในประเทศไทยนั้น กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นผู้นำคำว่า “ประชาธิปไตย” มาใช้เป็นคนแรก โดย “ประชา” หมายถึง “ประชาชน” กับ “อธิปไตย” หมายถึง “อำนาจสูงสุดของแผ่นดิน” ดังนั้น “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน” (เขาวรัตน์ คันสยะชัย. 2525 : 45) และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 495) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ว่าหมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของประชาธิปไตย (Democracy) ไว้หลายท่าน ดังนี้
 คีททท์ ปราโมช (2518 : 94) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง สิทธิเสรีภาพและ
 ความเสมอภาค สิทธิในระบอบประชาธิปไตยคือการรู้จักหน้าที่ เสรีภาพในระบอบ
 ประชาธิปไตยคือเสรีภาพที่ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะ เป็นไปทางใด
 และความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยคือความเสมอภาคในโอกาสที่จะทำงานทุกชนิด
 ตลอดจนเสมอภาคในการที่ก้าวออกไปในกิจการงานนั้น ๆ

ธานินทร์ ทรวิชัย (2518 : 6) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ว่า
 ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน
 และเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความ
 รับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานการ
 เคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาใน
 มนุษยชาติ (Faith In Men) และเคารพเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human Dignity)

สาโรช บัวศรี (2520 : 11) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 สถานะ
 หรือที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย ได้แก่

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและ
 ความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพ และเสรีภาพ
 ของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการ
 ปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ดีว่าอำนาจเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน
 รัฐเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมี
 โอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระ

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน
 หมายถึงการอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งทางกายและวาจา ไม่ก้าวล้ำสิทธิของ
 ผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม
 ตลอดจนการใช้สติปัญญา และความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด

วิสุทธ์ โภธิ์แพ้น (2524 : 36) สำหรับประเทศไทย เป็นกระแสประชาธิปไตย
 แบบเสรีประชาธิปไตย หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตก ซึ่งเชื่อว่า
 ระบบการเมืองของมนุษย์เกิดขึ้น ได้ด้วยความสมัครใจและสติปัญญาของมนุษย์ มนุษย์เป็น
 ผู้มีความสามารถและเป็นสมาชิกของรัฐ ดังนั้นจึงควร ได้รับการรับรองสิทธิ การใช้กำลังบังคับ
 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในทางการเมือง ถือเป็นความชั่วร้าย

จรรยา สุภาพ (2527 : 87) ได้ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบ การเมืองการปกครองที่ให้ประชาชนปกครองตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง อาจหมายถึง ระบบ การปกครองโดยประชาชน อาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม การปกครองตนเองนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตย” ซึ่งประกอบด้วยหลักการขั้นมูลพื้นฐานหลายประการ คือ

1. ถือว่าบุคคลทุกคนมีคุณค่า มีความเท่าเทียมกัน
 2. มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล และสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการปกครองตนเอง ได้เป็นอย่างดี
 3. ถือว่าบุคคลพึงมีเสรีภาพและได้รับหลักประกันในการที่จะใช้เสรีภาพนั้น
- ประหัต หงษ์ทองคำ (2539 : 12-15) ได้อธิบายความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยไว้หลายความหมาย ได้แก่

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งยึดมั่นหลักการ สำคัญ 4 ประการ

- 1.1 ถือว่ามนุษย์เป็นคนที่มีความเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลจัดความ ขัดแย้งและแสวงหาทางออกที่ดีที่สุด

- 1.2 มีหลักเสรีภาพ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการส่งเสริม กิจกรรมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์แบบ

- 1.3 มีหลักความเสมอภาค ทุกคนย่อมมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและ โอกาส ตลอดจนการได้รับบริการต่าง ๆ จากรัฐ

- 1.4 หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (Popular Sovereignty) ใครจะมีอำนาจอปกครองประเทศต้องขึ้นอยู่กับความยินยอมพร้อมใจของ ประชาชนส่วนใหญ่

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง ประกอบด้วยหลักการที่ สำคัญ คือ

- 1.2 หลักการเลือก ให้ประชาชนมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ออกเสียง เลือกตั้งและการเลือกตั้งจะต้องเป็น ไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและยังมีสิทธิในการออกเสียง ประชามติ (Referendum) สิทธิในการออกเสียงถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับตำแหน่งใน การเลือกตั้ง (Recall) สิทธิในการเสนอแนะเกี่ยวกับกฎหมายที่จำเป็น

- 1.3 หลักเสรีภาพซึ่งจะต้องมีหลักประกันในเรื่องเสรีภาพของประชาชน อย่างเหมาะสม

1.4 หลักความเท่าเทียมกันในสังคม

1.5 หลักการปกครองตามกฎหมาย

1.6 หลักที่ถือเสียงข้างมากมีอำนาจปกครอง

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตตามหลักแห่งระบอบประชาธิปไตย โดยเคารพในความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สนใจกิจการบ้านเมือง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมและเคารพในกฎเกณฑ์กติกาของความเป็นประชาธิปไตย

ประเวศ วะสี (2537 : 8) ประชาธิปไตย คือ การลดอำนาจรัฐ หัวใจของประชาธิปไตย คือ การลดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจประชาชน

สุขุม นวลสกุล (2539 : 3) กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตย คือการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่

กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 5) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยในแง่การเมืองการปกครองว่า หมายถึง ระบบการเมืองที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อให้เกิดการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จากการศึกษาความหมายของประชาธิปไตยของนักการศึกษาต่างประเทศ เกี่ยวกับความหมายของ “ประชาธิปไตย” ของ จรูญ สุภาพ (2527 : 250) สามารถนำเสนอได้ดังนี้

ฮาโรลด์ ลาสกี (Harold Laski) กล่าวว่า เนื้อแท้ของประชาธิปไตยก็คือความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง รวมตลอดถึงความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ชาลส์ อี เมอริแอม (C.E. Merriam) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นแนวคิดและเป็นการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของปวงชน โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนนั่นเอง เป็นเครื่องนำทาง

แม็ค ไอเวอร์ (R.M. Maciver) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งรูปแบบการปกครองและวิถีชีวิต ประชาธิปไตยทั้งสองด้านนี้จะต้องดำเนินไปด้วยกัน

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” สามารถสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ มีความเสมอภาคกัน ภายใต้หลักความเป็นธรรม เหตุผล เมตตาธรรม ความศรัทธาในมนุษยชาติ และเคารพเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน เพื่อมุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของปวงชน

2. บทนิยามประชาธิปไตย

นักรัฐศาสตร์จำนวนมากรวมถึงนักรัฐศาสตร์ไทย ได้ให้นิยามประชาธิปไตยไว้ดังนี้ (อมร รักษาสัตย์, 2539 : 27-32)

เอลเลียต และ ซัมเมอร์สกีล ให้คำนิยามว่า “จากภาษากรีก ดีมอส=ประชาชน และคราโตส=อำนาจ หมายถึง รัฐบาลโดยประชาชน ประชาธิปไตยอาจจะเป็นแบบโดยตรงที่สภาประชาชน หรือการลงคะแนนออกเสียงลงมติตรากฎหมายทุกฉบับใช้อำนาจโดยตรง หรือแบบโดยอ้อม ที่สถาบันตัวแทนเป็นผู้ใช้อำนาจ...” และประชาธิปไตยในความหมายทั่วไป ตั้งอยู่บนทฤษฎีการแบ่งอำนาจ ซึ่งหมายถึงการเลือกฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติอย่างเสรีเป็นระยะ ๆ มีการเลือกตั้งผู้สมัครจากสองพรรคขึ้นไป นอกจากนั้นยังหมายถึงการปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งประกันว่าประชาชนจะไม่ถูกจับกุมนอกจากจะทำผิดกฎหมายและจะได้รับการพิจารณาตัวอย่างยุติธรรม โดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง มีเสรีภาพในการพูดและออกความคิดเห็น เสรีภาพในการสมาคม และได้รับความคุ้มครองจากการรบกวนของเจ้าหน้าที่

วิลเลียม ริคเคอร์ เขียนว่า “ประชาธิปไตยคือรูปของรัฐบาลที่พลเมืองที่มีสัดส่วนมากพอสมควรมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยตรงหรือโดยอ้อมจึงแตกต่างชัดเจนจากรัฐบาลที่คนชนชั้นหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งควบคุม หรือโดยคน ๆ เดียว...” นอกจากนั้น ได้ขยายความสำคัญต่าง ๆ เช่นการเป็นตัวแทน อธิปไตยของปวงชน และอธิปไตยของประชาชน โดยรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ความยุติธรรมในอุดมคติ เสรีภาพที่จะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน สิทธิในร่างกายที่จะไม่ถูกจับกุม และความเสมอภาคอย่างน้อยก็มีความเสมอภาคในการมีโอกาสเท่าเทียมกัน

สมิธและซูร์เชอร์ นิยามว่าเป็น “การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติ หมายถึง อำนาจที่จะตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องอยู่กับคนจำนวนมากหรือข้างมากของชุมชนนั้น และในการตัดสินใจเช่นนั้นแต่ละคนจะออกเสียงได้เสียงเดียว ไม่มีเสียงได้มากกว่าหนึ่งเสียง”

โยเซฟ ชูมปีเตอร์ นักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ให้นิยามไปอีกแบบหนึ่งซึ่งนักสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า “ได้แก่ การจัดแจงทางสถาบันเพื่อการตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งในสถาบันนั้นปัจเจกชนอาจแสวงหาอำนาจที่จะตัดสินใจด้วยวิถีทางแห่งการต่อสู้แข่งขันเพื่อคะแนนเสียงของประชาชน”

พลาโน และคณะ ให้นิยามว่าเป็น “ระบบการปกครองแบบหนึ่งที่อำนาจทางการเมืองในที่สุดนั้นอยู่ที่ประชาชน...”

เอ็นไซ โคลปีเดียบริเตนิกา ฉบับ 1956 อธิบายว่า “ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองประเทศรูปหนึ่งตั้งอยู่บนฐานหลักการว่าประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง และในสมัยใหม่ตั้งอยู่บนฐานที่จะมีสถาบันต่าง ๆ ที่มีผู้แทนที่ได้รับเลือกมาอย่างเสรีและมีฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบต่อประชาชนและยังหมายถึงวิถีชีวิตซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติพื้นฐานแห่งความเสมอภาคของปัจเจกชนทุกคน และสิทธิเสมอภาคของประชาชนในด้านชีวิตเสรีภาพ (รวมทั้งเสรีภาพแห่งความคิดและการแสดงออก) และวิธีที่จะแสวงหาความสุข”

ซิดนีย์ ฮุก ให้คำนิยามประชาธิปไตยว่า “เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของรัฐบาล หรือแนวนโยบายที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจเหล่านั้นขึ้นอยู่กับโดยตรงหรือโดยอ้อมกับความยินยอมที่ให้โดยอิสระของพลเมืองผู้ใหญ่ในปกครองข้างมาก”

ซมิตเตอร์ และคาร์ล ได้วิเคราะห์สภาพของประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่และได้สร้างนิยามใหม่ว่า “ประชาธิปไตยทางการเมืองสมัยใหม่เป็นระบบการปกครองซึ่งพลเมืองถือว่าผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนในกิจการที่เกี่ยวกับสาธารณะโดยพลเมืองสามารถกระทำทางอ้อมผ่านการแข่งขันและความร่วมมือของผู้แทนที่พลเมืองเลือกขึ้นมา”

วิสุทธิ โปธิแทน (2524 : 13) ให้นิยามประชาธิปไตยในหนังสือการเมืองการปกครองไทย ว่า “[ระบบ] การเมือง [ระบอบ] การปกครองรูปแบบหนึ่งที่มีรัฐบาลซึ่งรับผิดชอบต่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน รัฐบาลนี้ประกอบด้วยบุคคลอันเป็นตัวแทนของประชาชนที่ประชาชนให้ความยินยอมเห็นชอบ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริงและเป็นไปอย่างเสรี ซึ่งกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน อีกทั้งยึดหลักความเสมอภาคและทั่วถึงในการเลือก นอกจากนี้ยังเป็นรัฐบาลที่ปกครองโดยยึดหลักนิติธรรม อันกำหนดถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยยึดถือหลักเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินงานตลอดจนการสืบทอดตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชนตามหลักของอำนาจอธิปไตยของปวงชน”

3. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

แนวความคิดสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดหลักการรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523 : 33) อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ไว้ว่า

1. แนวความคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถมีสติปัญญารู้จักใช้เหตุผล ทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นระหว่างกัน ให้ความสำคัญแก่ความคิดที่แตกต่างกัน มีการแก้ไขปัญหาคือการร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่เสียก่อนแล้วจึงหาข้อยุติ
2. แนวความคิดประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ ทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่มีการวางขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของรัฐบาล โดยกำหนดไว้ในรายละเอียดว่าสิ่งใดบ้างที่รัฐบาลจะทำได้ โดยให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ เช่น การคุ้มครองเสรีภาพทางความเชื่อและการแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การพูดการพิมพ์และโฆษณา การติดต่อสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยถือเป็นความลับ การให้ความคุ้มครองในการกระทำต่าง ๆ เช่นการประชุมและชุมนุมทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยถือว่าการออกเสียงเป็นความลับ สิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ ภูมิสำเนา เป็นต้น การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เช่น การห้ามใช้กฎหมายย้อนหลังการห้ามค้นและจับกุมโดยปราศจากหลักฐานและเหตุผลเป็นต้นการประกันสิทธิบางประการเช่นการตัดสินคดีจะต้องเป็นไปตามครรลองของกฎหมายและตามหลักนิติธรรม (Due Process of Law) การให้สิทธิจำเลยในการมีทนายช่วยการดำเนินคดีที่รวดเร็วและกระทำเป็นการเปิดเผย การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินเช่นการให้ค่าตอบแทนชดเชยอันเป็นธรรมในการที่รัฐต้องการเวนคืนทรัพย์สินของเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ (ที่ดิน โรงงานอุตสาหกรรมบางประเภท) เป็นต้น
3. แนวความคิดประชาธิปไตยที่เน้นความเท่าเทียมกันของคนก่อให้เกิดการให้คุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ
4. แนวความคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอันชอบธรรมทางการปกครองเกิดจากการให้ความยินยอมของประชาชนก่อให้เกิดรูปแบบและวิธีการในการปกครอง โดยมีสิทธิทั่วไปในการเลือกตั้ง (Universal Suffrage)
5. แนวความคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนนั้น นอกจากจะมีการจัดการปกครองโดยให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามาโดยตรงแล้วยังมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่าง ๆ ที่สถาบันทางการเมืองการปกครองมีอยู่ด้วยคือหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) เพื่อถ่วงดุลตรวจสอบซึ่งกันและกัน

วิสุทธิ โปธิแทน (2524 : 45) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 แนวคิด ดังนี้

แนวคิดแรก ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองหรือระบบการเมือง

แนวคิดที่สอง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์

แนวคิดที่สาม ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต

4. หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ทินพันธ์ นาคะตะ (2516 : 9-12) กล่าวไว้ว่า หลักเกณฑ์สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย มี 4 ประการ ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมาย บริหารและตุลาการ อาจกระทำโดยตรงเช่น การชุมนุมเพื่อร่วมกันตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือโดยวิธีอ้อม โดยประชาชนใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร ใช้อำนาจบริหารผ่านทางฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล

2. หลักความเสมอภาคของบุคคล กล่าวคือ ถือว่าบุคคลมีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน ทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในเรื่องฐานะของบุคคล ไม่ว่าจะชาติวุฒิ หรือคุณวุฒิของบุคคลนั้น ๆ จะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางการเมือง

3. การยึดถือเจตนารมณ์ของปวงชน หลักการนี้ยืนยันอำนาจของประชาชนในข้อแรก กล่าวคือ ถือว่าในการที่จะพิสูจน์ให้เห็น โดยแน่ชัดว่าผู้ปกครองเป็นเพียงตัวแทนที่ใช้อำนาจแทนปวงชน ไม่ใช่อำนาจของตนเอง รัฐบาลจะต้องดำเนินการหรือจัดทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งตามเจตนารมณ์ของปวงชน

4. การยึดถือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย เนื่องจากในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นมีสมาชิกจำนวนมาก ย่อมเป็นธรรมดาที่ทุกคนจะมีความเห็นพ้องหรือมีเจตนารมณ์อย่างเดียวกันไม่ได้ทั้งหมด การใช้อำนาจปกครองของประชาชนจะเป็นไปได้ จะต้องให้หลักการของเสียงข้างมากและเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม (2521 : 26) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่า จะต้องยึดมั่นในหลักเสรีภาพของปัจเจกชนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเลือกประกอบอาชีพ การแสดง

ความคิดเห็น โดยเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยจะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายหรือกติกา สังคม ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่ของสังคม โดยยึดหลักความเสมอภาค เป็นสำคัญ

วิญญู จารัสพันธ์ (2524 : 18) อธิบายถึงหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ ประการแรกผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้ปกครองและทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ประการที่สองผู้ได้ปกครองมีสิทธิที่จะเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว โดยรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของผู้ปกครอง และประการที่สาม หลักสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานจะต้องได้รับการคุ้มครอง

สุขุม นวลสกุล (2539 : 27) กล่าวถึงหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยแยกพิจารณาได้ใน 3 ประเด็น สรุปได้ ดังนี้

1. อุดมการณ์ประชาธิปไตยยึดหลักสำคัญในเรื่องสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคของประชาชนไม่ใช่แต่เฉพาะทางด้านการเมืองเท่านั้นเพราะตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้วจะต้องเน้นเรื่องความเสมอภาคทางด้านสังคมและเศรษฐกิจด้วย
2. รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยยึดหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากและมีหลักประกันสำหรับเสียงข้างน้อย
3. ชีวิตแบบประชาธิปไตยจำแนกได้ ดังนี้
 - 3.1 เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล
 - 3.2 รู้จักการประนีประนอม
 - 3.3 มีระเบียบวินัย
 - 3.4 มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

อมร รักษาสัตย์ (2539 : 32-34) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่นักรัฐศาสตร์ส่วนมากเห็นว่าสำคัญ มีดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือ โดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่ในสมัยใหม่ที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้น จะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิธีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน

5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้

7. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง

8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบและถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน

9. หน้าที่หลักของรัฐบาลคือการส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค การครุภาพของพลเมือง

10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย

11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น

12. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่างกว้างขวางโดยรัฐบาลให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ

13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงและอย่างมีข้อมูลข่าวสาร

14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมคุมขังหรือถูกตั้งลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิด และจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วเปิดเผยโดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง

กรมตททงธรรมชชาติ และคณะ (2531 : 120-122 ; อ้างใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2542 : 219) อธิบายหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ระบอบ

ประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการ 5 ประการ ซึ่งเป็นหลักการที่ถือว่าเป็นแก่นแท้ของระบอบประชาธิปไตย การจะพิจารณาว่าสังคมใดมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำมากหรือน้อย สามารถวินิจฉัยได้จากหลักการ 5 ประการ กล่าวคือ ถ้าสังคมใดระบบการเมืองมีองค์ประกอบของหลักการ 5 ประการของระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง และเมื่อปรากฏว่ามีในระดับต่ำย่อมแสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับต่ำ หลักการของระบอบประชาธิปไตย 5 ประการ ได้แก่

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular Sovereignty)

ระบอบประชาธิปไตยยึดถือหลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนเป็นเสมือนหัวใจของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (Election Process) การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถกระทำได้ทั้งการเลือกตั้งผู้แทนให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการถอดถอนออกจากตำแหน่งทางการเมือง หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกสรรผู้นำที่ดีได้เสมอ และเป็นหลักประกันสำหรับประชาชนที่จะได้ผู้นำในทางที่ดีเสมอ

2. หลักเสรีภาพ (Liberty)

ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยยึดมั่นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่เสรีภาพ หลักเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยเป็นการประกาศเจตจำนงของเสรีชน ที่ยึดมั่นในคุณค่าแห่งเสรีภาพ เพราะถือว่าเสรีภาพคือพลังแห่งการสร้างสรรค์ ถ้าปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากการสร้างสรรค์ ชีวิตของมนุษย์จะเป็นชีวิตที่ดีและสุขสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยพลังแห่งการสร้างสรรค์ ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยจึงต้องส่งเสริมและให้หลักประกันต่อการใช้เสรีภาพอย่างสมภาคของมนุษย์เสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกพิจารณาได้ ดังนี้

2.1 เสรีภาพทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างสมภาคกัน การใช้เสรีภาพทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชนเสรีภาพทางการเมืองที่สำคัญมีหลายประการ ได้แก่ เสรีภาพในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเสรีภาพในการเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมือง เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองและเสรีภาพในการชุมนุมเคลื่อนไหวกวทางการเมือง

2.2 เสรีภาพในทรัพย์สิน ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

2.3 เสรีภาพในการนับถือศาสนา ระบอบประชาธิปไตยถือว่าความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลผู้ใดจะละเมิดมิได้ บุคคลใดจะนิยมศรัทธาหลักศาสนาโดยยอมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือแม้กระทั่งปัจเจกบุคคลใดจะสถาปนาหลักศาสนาใหม่ หากไม่ละเมิดต่อกฎหมายย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพ โดยชอบธรรม

2.4 เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้กรอบของกฎหมาย ผู้ปกครองหรือรัฐบาลจะอ้างเหตุใดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อปิดกั้นไม่ให้ประชาชนใช้เสรีภาพในการเลือกตั้งที่อยู่อาศัยไม่ได้

2.5 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัด หรือความสามารถ หรือความพอใจของตน โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. หลักความเสมอภาค (Equality)

หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพ กล่าวคือมนุษย์จะต้องมีทั้งเสรีภาพและความเสมอภาคความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยเป็นความเสมอภาคในโอกาส โอกาสที่เสมอภาคและทัดเทียมกันในทางการเมือง เศรษฐกิจและทางสังคม

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law) หลักกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยจึงประกอบด้วย

4.1 กฎหมายต้องมีที่มาที่ชอบธรรม ถ้าจะให้อำนาจการบัญญัติกฎหมายเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน จะต้องให้อำนาจประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมายเพราะไม่มีประชาชนคนใดที่จะบัญญัติกฎหมาย เพื่อทำลายผลประโยชน์ของตนเองด้วยเหตุนี้ระบอบประชาธิปไตยจึงกำหนดให้ผู้แทนของประชาชนที่ได้รับฉันทานุมัติโดยกระบวนการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นผู้มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย โดยให้อำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจสูงสุด แต่ต่ำกว่าอำนาจอธิปไตยของปวงชน เพราะปวงชนมีอำนาจที่จะถอดถอนผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติได้ ถ้าปรากฏว่าผู้แทนมิได้บัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น กฎหมายที่ชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นกฎหมายที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเท่านั้น

4.2 การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลักกฎหมายที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือประชาชนไม่ว่าจะยากดีมีจน ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติและนับถือศาสนาใด จะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

4.3 ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในระบบประชาธิปไตยประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยไม่จำกัด ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคกัน

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule)

การปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นในการตัดสินใจใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการเมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจเหล่านั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริงถ้าเป็นเรื่องสำคัญมากจะต้องพยายามให้มีเสียงข้างมากจำนวนมากจริง ๆ อย่งไรก็ตาม แม้ระบบประชาธิปไตยจะยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วย (Minority Right)

ธีรวุฒิ ไชยกิจกุล (2541 : 86-88) อธิบายหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. หลักเหตุผล แนวคิดแบบประชาธิปไตยนั้นเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีปัญญาและเหตุผลของตน การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงวางหลักให้มีการประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันและใช้เหตุผลในปัญหาต่าง ๆ การตัดสินใจปัญหาใด ๆ จะเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ก่อนที่จะหาข้อยุติ

2. หลักเสรีภาพ ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยถือว่าเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญเพราะถือว่าเสรีภาพเป็นสิ่งเกื้อกูลให้มนุษย์สามารถใช้สติปัญญา ความสามารถและเหตุผลอย่างเต็มที่ คำว่าเสรีภาพโดยทั่วไปหมายถึง การกระทำใด ๆ โดยอิสระปราศจากการขัดขวาง อย่งไรก็ตามแนวความคิดแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้นคำว่าเสรีภาพมิได้มีความหมายกว้างขวางแบบไม่มีขอบเขต แต่เป็นเสรีภาพที่มีขอบเขตด้วยกฎหมาย จารีตประเพณี ศีลธรรมอันดี และสิทธิของผู้อื่น การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น นอกจากจะให้เสรีภาพแก่สถาบันทางการเมืองแล้ว รัฐบาลต้องให้เสรีภาพแก่ประชาชนด้วย

3. หลักความเสมอภาค ระบบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีความเสมอภาคกัน ความเสมอภาคหมายถึงความเสมอภาคในทางการเมืองและทางกฎหมาย ซึ่งความเสมอภาคนั้นจะต้องหมายความว่าเรื่องสิทธิและโอกาส ในทางการเมืองนั้นระบบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น ในการออกเสียงเลือกตั้งก็จะกำหนดว่าคนเดียวจะมีสิทธิเลือกได้กี่เสียง เช่น คนเดียวเสียงเดียว (One Man One Vote) หรืออื่นใดแล้วแต่จะกำหนดไว้ ส่วนในทางกฎหมายก็จะมีการรับรองและคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน

4. หลักความยินยอม ระบบประชาธิปไตยถือว่าอำนาจในการปกครองเป็นของประชาชนแต่เนื่องจากประชาชนทุกคน ไม่อาจเข้าไปทำหน้าที่พร้อม ๆ กันได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมอบหมายให้ตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ โดยการเลือกตั้งผู้แทนเพื่อปฏิบัติกฎหมายและบริหารประเทศตามเจตนารมณ์ของประชาชน หากไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนแล้วประชาชนเจ้าของอำนาจมีสิทธิถอดถอนผู้แทนและสับเปลี่ยนรัฐบาลได้

5. หลักเสียงข้างมาก ระบบประชาธิปไตยว่ามนุษย์ทุกคนมีปัญญาความสามารถและมีเหตุผล ดังนั้นการตัดสินใจแก้ไขปัญหาคือเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นโดยเสรีและอย่างเต็มที่ โดยอุดมคติแล้วในการตัดสินใจหาข้อยุติใด ๆ นั้นระบบประชาธิปไตยต้องการสร้างความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) แต่ในทางปฏิบัติการอาศัยเสียงเป็นเอกฉันท์อาจทำไม่ได้ ระบบประชาธิปไตยจึงยอมรับความเห็นของเสียงข้างมากเป็นแนวทางในการตัดสินใจหรือดำเนินการ ในขณะที่เสียงข้างน้อยก็คำนึงถึงสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อยด้วย หลักการที่เรียกว่า “ปกครองโดยเสียงข้างมาก คำนึงถึงเสียงข้างน้อย” (Majority Rule, Minority Right)

6. หลักปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย การปกครองระบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องวางหลักและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในรูปของตัวบทกฎหมายไว้เป็นที่แน่นอน เพื่อให้เป็นหลักในการจัดการปกครองบริหารประเทศ ตามเจตนารมณ์ของประชาชน รวมทั้งเป็นหลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนด้วย

วัฒนธรรมทางการเมือง

1. ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองได้รับความสนใจจากนักวิชาการตะวันตกมาเป็นเวลาเกือบ 50 ปีแล้ว ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมานักวิชาการเหล่านี้ได้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้ (วิชัย ดันศิริ. 2539 : 20-35)

ซิดนีย์ เวอร์บ่า (Sidney Verba) กล่าวว่า “วัฒนธรรมการเมืองของสังคมประกอบด้วย ระบบความเชื่อถือ สัญลักษณ์ที่แสดงออกและค่านิยม ซึ่งให้กรอบความหมายต่อสถานการณ์ทางการเมือง” และเวอร์บ่ายังได้กล่าวถึงมิติของวัฒนธรรมทางการเมือง 5 มิติที่จะกระทบต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชนชาติ (National Identity) หมายถึง ความรู้สึกต่อความเป็นเผ่าพันธุ์เดิม ความแตกต่างด้านภาษา ขนบธรรมเนียมและศาสนายังคงอยู่ไม่ได้สูญหายไป เป็นความผูกพันระดับชาติซึ่งความรู้สึกนี้จะต้องเกิดขึ้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในยุคสมัยใหม่ที่มีการปกครองเป็นรัฐประชาชาติ หากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ยังขาดความรู้สึกผูกพันกับชาติรัฐก็จะเป็นมูลเหตุของปัญหาทางการเมืองต่อไป

2. ความรู้สึกผูกพันกับเพื่อนร่วมชาติและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นอกจากจะผูกพันกันในระดับชาติแล้ว ความรู้สึกผูกพันยังต้องผูกพันและไว้วางใจกันในระดับส่วนบุคคล ความผูกพันในประการแรกเป็นความผูกพันแนวดิ่ง ความผูกพันในความหมายนี้เป็นความผูกพันแนวนอน

3. ความรู้ ความเข้าใจ และความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทและผลกระทบของรัฐบาลต่อชีวิตความเป็นอยู่ และสังคมของประเทศ ซึ่งกระทบต่อเสถียรภาพและประสิทธิภาพของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือความรู้ ความเข้าใจ ความคาดหวัง ตลอดจนการประเมินค่าของประชาชนต่อผลการดำเนินงานของรัฐบาล

4. ความรู้ความเข้าใจความรู้สึกต่อกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ตลอดจนการประเมินบทบาทของตนเองคือความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองรวมถึงความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์กติกาของการกำหนดนโยบายการบังคับใช้ นโยบายบทบาทของพรรคการเมืองการเลือกตั้งกลุ่มผลประโยชน์และประชาชนมีความเข้าใจในบทบาทของตนเองในกระบวนการ ความสามารถในการประเมินความสามารถของตนเอง

5. รูปแบบของการแสดงออกทางการเมืองหรือสไตส์ทางการเมืองเป็นอีกมิติหนึ่งของวัฒนธรรมการเมืองที่มีความสำคัญต่อเสถียรภาพและประสิทธิภาพของระบบ นักรัฐศาสตร์มักแบ่งสไตส์เป็น 2 แบบ คือ สไตส์การเมืองที่เน้นลัทธิอุดมการณ์ เรียกว่า “Ideological Style” สไตส์การเมืองที่เน้นลัทธิอุดมการณ์ มักสืบเนื่องมาจากลัทธิความเชื่อถือระบบปิด (Closed Belief System) คือ การไม่ยอมรับแนวคิดที่แตกต่างออกไป แม้แต่ได้รับข้อมูลใหม่ก็ยังไม่เปลี่ยนความเชื่อเดิมยากและมักจะวินิจฉัยปัญหาการเมืองจากข้อสมมุติฐานของลัทธิ และสไตส์การเมืองที่เน้นผลทางปฏิบัติจะมาจากพื้นฐานของลัทธิความเชื่อระบบเปิด (Openedbelief System) คือ ความสามารถที่จะยอมรับแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปได้ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจากผลดี-ผลเสียหรือจากประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นมากกว่าจะวินิจฉัยจากลัทธิอุดมการณ์

Almond and Verba (1965 : 1398) เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political Culture) เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่าง ๆ โดยอธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง นอกจากนี้แบบแผนของทัศนคติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง พิจารณาได้จากความโน้มเอียง 3 ลักษณะ คือ

1. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง
2. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง
3. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการใช้ดุลพินิจและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

ความโน้มเอียงของบุคคลทางการเมืองดังกล่าวสามารถจำแนกได้ 4 ลักษณะ คือ (Almond and Verba. 1965 : 16 - 17)

1. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับชาติและระบบการเมืองโดยทั่วไป เช่น ประวัติความเป็นมาของชาติ ขนาดพื้นที่ของประเทศ ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ลักษณะอำนาจทางการเมือง รัฐธรรมนูญ และอื่น ๆ

2. บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดและมีความเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของผู้นำ และสามารถให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย

3. บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับตามนโยบายสาธารณะ โครงสร้างตัวบุคคลและการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับการที่มาจากรัฐบาล

4. บุคคลกำหนดบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของระบบการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ อำนาจหน้าที่และวิธีการต่าง ๆ ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง มีความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของตนในระบบการเมือง

นอกจากนี้ Almond และ Verba ยังได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ และพบว่ามียุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ (Almond And Verba. 1965 : 17-20)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (The Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ จะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจนและไร้การศึกษา เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการ และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้จะยอมรับอำนาจของรัฐ เชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ โดยคุณผู้ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อควบคุม

กำกับและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครองเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม Almond และ Sidney Verba ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นการยากที่จะชี้ให้เห็นว่าในสังคมต่าง ๆ ประชาชนทั้งประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบหนึ่งแบบใด โดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะประชาชนในสังคมต่าง ๆ มักมีความแตกต่างกันในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ประชาชนมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสาน (Mixed Political Culture) ได้แก่ (Almond And Verba. 1965 : 23-29)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (The Parochial Subject Culture) เป็นแบบที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับอำนาจของผู้นำ แต่ประชาชนได้พัฒนาความจงรักภักดีไปสู่ระบบการเมืองที่มีขอบเขตกว้างขวางกว่า โดยยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลางให้อยู่เหนือกว่า แต่ประชาชนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือแม้ได้รับสิทธิก็ยังไม่สนใจ รวมถึงไม่คิดว่าตนจะมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (The Subject Participant Culture) เป็นแบบที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยคิดว่าตนมีบทบาทและมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้จึงเกิดการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองขึ้นแต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีประชาชนอีกบางส่วนยังคงเมินเฉยและไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบมีส่วนร่วม (The Parochial Participant Culture) เป็นรูปแบบที่เกิดอยู่ในประเทศเกิดใหม่ และเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่จะถูกปลุกเร้าในเรื่องผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้เกิดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อคุ้มครองประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน

โดยสรุปความหมายของวัฒนธรรมทางการเมือง “วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและองค์ประกอบต่าง ๆ ทางการเมือง เป็นผลมาจากระบบความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลที่ได้รับการปลูกฝัง อบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง” ความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมใด จะทำให้การวิเคราะห์หรือการตีความ

พฤติกรรมทางการเมือง การคาดหมายแนวทางหรือทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น ได้ภาพที่ชัดเจนและเที่ยงตรง หากปราศจากความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองการตีความพฤติกรรมทางการเมืองอาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้มาก (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. 2542 : 22)

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture)

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมืองเป็น 2 ลักษณะสำคัญ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองแบบนี้มีลักษณะตรงกันข้ามกันเกือบโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ (สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. 2542 : 19)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) เป็นลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายใต้สังคมที่มีการปกครองแบบอำนาจนิยมหรือแบบเผด็จการ เช่น การปกครองของสังคมนิยมมิวนิสต์ รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และรัฐเผด็จการทหารและพลเรือน เป็นต้น ลักษณะการปกครองของรัฐเหล่านี้อำนาจการปกครองหรืออำนาจอธิปไตยทั้งหมดเป็นของผู้ปกครอง การบริหารประเทศล้วนเป็นไปตามอารมณ์และความต้องการของผู้ปกครองเป็นหลัก การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในกรณีที่เป็นคำสั่งเพื่อแสดงการสนับสนุนเจตนารมณ์ของผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากนี้ประชาชนจะถูกปลูกฝังให้เชื่อว่าประชาชนที่ดีหรือพลเมืองดีจะต้องเชื่อฟัง ยอมรับ และปฏิบัติตามระเบียบที่ผู้ปกครองกำหนด หน้าที่ในการบริหารประเทศเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยว ประชาชนที่ดีต้องมีวินัย ไม่กระทำการเรียกร้องอันจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายต่อประเทศ ระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมหรือแบบเผด็จการนี้ จะปลูกฝังและอบรมกล่อมเกลาให้ประชาชนมีลักษณะนิยมชมชอบอำนาจเด็ดขาด ในขณะเดียวกันจะอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจมากกว่า ผู้ปกครองมักกระตุ้นให้ประชาชนมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ นอกจากนี้ยังมีส่งเสริมให้ประชาชนนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล นับถือระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล เชื่อว่าบุคคลแตกต่างกัน ไม่ยอมรับว่าบุคคลอื่นมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกับตน และถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาล (Adorno, Et Al. 1950 : 228)

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ลักษณะสำคัญของ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

2.1 บุคคลต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ จะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้และความเข้าใจในคุณค่าของการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย ที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักอำนาจอธิปไตยของ ปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียข้างเสียมาก

2.2 บุคคลจะต้องมีใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ จนไม่รับฟังความคิดเห็นหรือเหตุผลของผู้อื่น

2.3 บุคคลจะต้องมีความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของบุคคล อื่น ด้วยเหตุนี้ระบอบประชาธิปไตยจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนมี ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาตนเอง ดังนั้น แม้บุคคลจะมีความสามารถแตกต่างกัน แต่โอกาสที่เท่าเทียมกันจะ ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะเพื่อบรรลุความสำเร็จในการมีชีวิตที่ดีได้อย่างเสมอภาคกัน

2.4 บุคคลจะต้องเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ เพื่อแสดงว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจะต้องแสดงออกซึ่งการเป็น เจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน

2.5 บุคคลจะต้องเคารพในกติกาและกฎระเบียบที่เป็นประชาธิปไตย การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง บุคคลจะต้องเคารพกติกาของสังคม โดยเคร่งครัด และเป็นการแสดงออกถึงการไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

2.6 บุคคลจะต้องให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมืองการ ปกครองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อมิให้นักการเมืองฉวยโอกาสใช้อำนาจไปในทางมิชอบ และจะต้องมีความพร้อมในการแสดงออก

2.7 บุคคลจะต้องมีความกล้าหาญในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้ผู้ปกครองตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า ประชาชนเป็น เจ้าของอำนาจอธิปไตย และผู้ปกครองมีเพียง หน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของ ประชาชน ผู้ปกครองไม่มีสิทธิที่จะละเมิดอำนาจอธิปไตยของปวงชน

3. องค์ประกอบของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วิสุทธิ จัรัสพันธ์ (2524 : 23) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. จะต้องมึจิตใจรักการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเห็นด้วยกับหลักการปกครองระบอบนี้ที่ว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน
2. จะต้องมีความเชื่อและเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์จะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลอื่นและในความเสมอภาคของมนุษย์รวมทั้งเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นจะต้องมีความอดกลั้นรู้จักใช้วิจารณญาณและพร้อมที่จะรับฟังและเคารพในความคิดของบุคคลอื่น
3. เคารพในกติกาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเช่นการถือเสียงข้างมากกล่าวคือถ้าเสียงข้างมากกว่าอย่างไฝ่ายที่เป็นเสียงข้างน้อยก็ต้องยอมรับและปฏิบัติตามจะไม่ยอมรับไม่ได้
4. จะต้องให้ความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นติดตามข่าวของทางราชการพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในการกำหนดนโยบายของทางราชการ
5. มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองมีความเชื่อมั่นในตัวเองเช่นการปฏิบัติตามกฎหมายบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
6. มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจผู้อื่นเพราะการเมืองเป็นเรื่องของการร่วมมือร่วมใจและการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยความไว้วางใจและร่วมใจจากทุกฝ่าย
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจและการปฏิบัติงานของทางราชการเพราะถ้าปล่อยให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจโดยปราศจากการควบคุมแล้วอาจทำให้การใช้อำนาจเป็นไปในทางมิชอบได้

4. ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2541 : 30) ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. มึจิตใจต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือมีความต้องการให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าการปกครองแบบอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเห็นด้วยกับการปกครองที่ยึดหลักการที่ว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของ

ประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนนั้นก็ถือเป็นการยอมรับว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยมีหลักการวิธีการและจุดมุ่งหมายเพื่อประชาชนนั่นเอง

2. มีความเชื่อและเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคลการปกครองระบอบประชาธิปไตยเกิดจากการที่คนในสังคมมองโลกในแง่ดี ยอมรับว่าทุกคนมีความเสมอภาคมีความสามารถที่จะปกครองตนเองได้รวมทั้งการรู้จักเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นทั้งในการพูดการเขียน การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกอื่น ๆ แม้ว่าสิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนก็ตามกล่าวคือทุกคนจะต้องมีความอดทนอดกลั้นและรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายที่แตกต่างกันของบุคคลอื่นตราบใดที่ไม่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

3. การเคารพกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีกติกาเชื่อมั่นการปกครองด้วยเสียงข้างมากขณะเดียวกันก็ต้องให้ความคุ้มครองและรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างน้อยด้วยฉะนั้นคนในสังคมต้องเชื่อมั่นและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนใหญ่ เพราะมติดังกล่าวกำหนดเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่นั่นเองคนส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับมติเสียงข้างมากย่อมได้รับความคุ้มครองจะถือว่าเป็นศัตรูต้องขจัดให้สิ้นซากมิได้ทุกคนย่อมได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคและยุติธรรมตามกฎหมาย

4. สนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองความสนใจอาจแสดงออกโดยการหมั่นติดตามข่าวสารของบ้านเมืองการสนทนากลี่ยุทธวิธีปัญหาของบ้านเมืองการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งรวมตลอดทั้งการพยายามเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยวิธีการต่าง ๆ

5. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยทุกคนย่อมต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัดเพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยกฎหมาย Rule of the Law ซึ่งทุกคนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐการปฏิบัติหน้าที่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมนับว่าเป็นการทำหน้าที่พลเมืองดี

6. มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจผู้อื่นและมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่หรือสถาบันของทางราชการเนื่องจากระบอบประชาธิปไตยช่วยให้เกิดการมองโลกในแง่ดี การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมประชาธิปไตยก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจแม้คนในสังคมจะมีความคิดเห็นแตกต่างหลากหลายกันก็ตามการดำเนินงานของสถาบันการเมืองต่าง ๆ ก็ย่อมอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกันด้วย

7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในทางสร้างสรรค์การ

วิพากษ์วิจารณ์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันการเมือง การใช้อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และกลไกของระบบราชการย่อมจะต้องถูกตรวจสอบควบคุมด้วยวิธีการที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจในทางที่มิชอบนั่นเอง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523 : 25) อธิบายถึงบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งเกิดจากทัศนคติความเชื่อและค่านิยมทางการเมืองที่สนับสนุนระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง โดยใช้เหตุผลน่าเชื่อถือง่าย
2. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ง่าย
3. มีความรับผิดชอบผูกพันในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป
4. ไม่มีอคติจากผู้ที่มีความแตกต่างไปจากตนเองในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ
5. ไม่กล่าวหาผู้อื่น โดยไม่มีเหตุผล
6. มองโลกในแง่ดี มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต
7. ไม่ยอมก้มหัวให้อำนาจบาตรใหญ่

พลศักดิ์ จิร โกรศิริ (2519 : 63) จากงานวิจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของครู ในกรุงเทพมหานคร ได้กำหนดลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. จะต้องมึจิตใจที่ต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตย
2. จะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล
3. จะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคล
4. จะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
5. จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของมนุษย์
6. จะต้องยึดถือในกติกากองการปกครองแบบประชาธิปไตย
7. จะต้องสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง
8. จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
9. จะต้องมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจผู้อื่น
10. จะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ
11. จะต้องรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลในทางสร้างสรรค์

วิสุทธิ โพธิ์แทน (2524 : 18) ได้เสนอลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ว่า วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยนอกจากจะมีลักษณะส่วนร่วม (Participant Political Culture) สูงแล้วยังต้องความผสมกลมกลืนในสังคมระหว่างกลุ่มที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างและธำรงไว้ซึ่งคุณภาพของพลังและกลไกทางการเมืองประชาธิปไตยแต่ที่สำคัญคือกลุ่มคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีความสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตนกล่าวคือ เชื่อว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและจะพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นและตามช่องทางที่เหมาะสมซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2538 : 15) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. บุคคลต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ จะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้และความเข้าใจในคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพหลักความเสมอภาคหลักกฎหมายและหลักเสียงข้างมาก
2. ต้องมีใจกว้างยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น ไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ จนไม่รับฟังความคิดเห็น หรือเหตุผลของผู้อื่น เพราะบุคคลโดยธรรมชาติแล้วมีความคิดเห็นที่หลากหลายแตกต่างกัน การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ ความคิดใหม่ที่มีความรอบคอบรัดกุม และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง
3. บุคคลจะต้องมีความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของบุคคลอื่น ด้วยเหตุนี้ระบอบประชาธิปไตย จึงเปิด โอกาสให้ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองดังนั้น แม้บุคคลจะมีความสามารถแตกต่างกัน แต่โอกาสที่เท่าเทียมกันจะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะเพื่อบรรลุความสำเร็จในการมีชีวิตที่ดีได้อย่างเสมอภาคกัน ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีใครด้อยกว่ากันจนไม่อาจไว้วางใจได้
4. บุคคลจะต้องเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ เพื่อแสดงว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจะต้องแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน
5. บุคคลจะต้องเคารพในกติกาและกฎระเบียบที่เป็นประชาธิปไตย การมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงบุคคลจะต้องเคารพในกติกาของสังคมโดยเคร่งครัด และเป็นการแสดงออกถึงการไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น กติกาของ

สังคมจะส่งเสริมให้สังคมดำรงอยู่อย่างมีระเบียบวินัย เป็นระเบียบวินัยที่เกิดจากความสำนึกรู้ของบุคคลในสังคมมิให้เกิดจากการบังคับด้วยอำนาจเผด็จการ

6. บุคคลจะต้องให้ความสนใจ และติดตามกิจกรรมทางการเมืองการปกครองอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา เพื่อมิให้นักการเมืองฉวยโอกาสใช้อำนาจไปในทางมิชอบ และจะต้องความพร้อมในการแสดงออกซึ่งความต้องการและการสนับสนุนหรือการคัดค้านของตนต่อรัฐบาลเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

7. บุคคลจะต้องมีความกล้าหาญในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้ผู้ปกครองตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและผู้ปกครองมีเพียง “หน้าที่” ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ผู้ปกครองไม่มี “สิทธิ” ที่จะละเมิดอำนาจอธิปไตยของปวงชน

ทินพันธ์ นาคะตะ (2547 : 39) ได้สรุปถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ 8 ประการ คือ

1. มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในสังคมนั้นต้องการให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบอื่นและเห็นด้วยในหลักการของระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

2. ยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลหลักความเสมอภาคของบุคคลหลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกแม้ตนจะไม่เห็นด้วยกับความเห็นเหล่านั้นก็ตามผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่นหากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน

3. เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือหลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุก ๆ ฝ่ายทั้งนี้จะต้องเห็นความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วยเพื่อเป็นหลักประกันว่าการแก้ไขปัญหานั้น ๆ กระทำไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งเสรีภาพและความเสมอภาค นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตัววันอย่างยุติธรรมเคารพในกฎหมายและสิทธิของบุคคล

4. มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองโดยติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และเขาไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาลรวมทั้งการใช้สิทธิเลือกตั้ง

5. เป็นผู้มีคามสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวคือต้องเชื่อมั่นว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเนื่องจากการปฏิบัติเช่นนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

6. มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการเนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและไว้วางใจกันประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้และมนุษย์สามารถปกครองตนเองได้

7. การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการกล่าวคือประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการและผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอโดยการตรวจสอบคัดค้านและเหนี่ยวรั้ง มิฉะนั้นอาจนำความหายนะมาสู่สังคมได้

8. เป็นผู้ไม่เป็นจิตใจเป็นเผด็จการเพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำขอการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจนิยมระบบเจ้าขุนมูลนายไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในใ้การใช้สิทธิเสรีภาพของเขาและเชื่อมั่นในค่านิยมแบบเดิม

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง

สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามความคิดของ อัลมอนด์และเวอร์บา ถือว่าเป็นทัศนคติความเชื่อสองอย่างควบคู่กันไป คือ การเคารพเชื่อฟังยอมรับในอำนาจอย่างหนึ่งและความเป็นอิสระอย่างมั่นคงอีกอย่างหนึ่ง ทัศนคติแรก คือ การเคารพเชื่อฟังยอมรับในอำนาจอย่างหนึ่ง ได้แก่ ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในความชอบธรรมความสามารถและความตั้งใจดีของผู้ปกครองประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีความเชื่อมั่นว่าเขามีสิทธิและความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนมีเสียงมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาล เป็นความสามารถในการเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ทัศนคติสองคือความสามารถในการเป็นพลเมืองของผู้มีส่วน

ร่วมในการปกครอง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคือลักษณะรวมของความโน้มเอียงทางการเมืองสองอย่างอยู่ในบุคคลเดียวกันคือความสามารถที่จะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองที่ดีและความสามารถในการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการปกครองที่ดี ฉะนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีผลทำให้มีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือมีส่วนช่วยสนับสนุนให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปได้คงอยู่ได้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2523 : 41)

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2542 : 37) ให้ความหมายไว้ว่า ทักษะคติ (Attitude) หมายถึง ความพร้อมทางจิตใจและความรู้สึกของคนเราที่สั่งสมมาจากประสบการณ์อันยาวนาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางที่จะตอบสนองต่อบุคคลอื่น หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย

สิทธิพันธ์ พุทธหูน (2541 : 26) อธิบายไว้ว่า ทักษะคติทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของค่านิยม ความเชื่อของบุคคลที่พึงมีต่อสรรพสิ่งในทางการเมือง นักวิชาการได้แบ่งทักษะคติทางการเมืองของบุคคลออกเป็น 5 กลุ่มตามแกนซ้าย - ขวา ดังแผนภาพที่ 1

Radical	Liberal	Moderate	Conservative	Reactionary
ซ้าย		กลาง	ขวา	

แผนภาพที่ 1 แกนซ้าย – ขวาของทักษะคติทางการเมือง

1. กลุ่มที่อยู่ซ้ายสุดของแกน เป็นพวกซ้ายจัด มีทักษะคติทางการเมืองแบบ Radical พวกหัวก้าวหน้า พวกหัวรุนแรง
2. พวกเสรีนิยม (Liberal) พวกซ้ายพอประมาณ มีความคิดแบบเสรี เป็นพวกซ้ายเช่นกันแต่ไม่รุนแรง แบบ Radical
3. พวกสายกลาง (Moderate) เป็นพวกที่มีทักษะคติที่เป็นกลาง
4. พวกอนุรักษนิยม (Conservative) มีทักษะคติทางการเมืองที่เป็นพวกขวา ขวาไม่มาก ขวาพองาม
5. พวกหัวปฏิกริยา (Reactionary) เป็นพวกขวาจัด พวกขวาตกขอบ และทักษะคติทางการเมืองของ 5 กลุ่ม มีลักษณะ ดังนี้
 - 5.1 ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (Change) พวกซ้ายจัด Radical และ พวกเสรี Liberal จะเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวหน้า (Progression)

5.1.1 พวก Radical เชื่อว่าสังคมทุกสังคมนั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลง ก้าวหน้าตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่จะมีขีดขวางกระแสนของการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าได้ สังคมทุกสังคมความอยู่รอดอยู่ที่ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง พวกซ้ายจัด จะเห็นปัญหาของสังคมและต้องการให้ผู้นำแก้ปัญหาด้วยความรวดเร็ว และพวกซ้ายจัดพร้อมที่ละเมิดกฎหมายหากมองว่ากฎหมายที่มีอยู่เป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลง

5.1.2 พวก Liberal เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวหน้า เป็นการมองอนาคตพวก Liberal ยังคงเคารพกฎกติกาบ้านเมืองอยู่ ไม่เห็นด้วยกับวิธีการก้าวร้าวและรุนแรงของพวก Radical แต่จะมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่เป็นสันติวิธีมากกว่า เน้นการยอมรับการประนีประนอมมาก

5.1.3 พวกสายกลาง เป็นพวกอะไรก็ได้ยกเว้นการใช้กำลังรุนแรง นิยมการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ

5.1.4 พวกอนุรักษนิยมและพวกปฏิกิริยา Conservative และ Reactionary เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงแบบถดถอย เชื่อในทางตรงข้าม ไม่ยอมรับ/ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวหน้า (Regression) ที่มองอนาคต

5.1.5 พวก Reactionary นอกจากไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว พวกนี้ยังต้องการเรียกเรื่องสิ่งเก่า ๆ ให้กลับมาเพราะเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลต่อสถานภาพเดิม (Status Quo) ของตัวเองหรือที่พวกตนอยู่ในฐานะ ได้เปรียบ

5.2 ค่านิยมเกี่ยวกับมนุษยนิยม (Humanism) และค่านิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนบุคคล (Private Property)

5.2.1 พวกที่เป็นซ้าย จะให้ความสำคัญกับแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) มองว่าทุกคนในสังคมต่างมีศักดิ์ศรีความเป็นคนเหมือน ๆ รัฐมีหน้าที่ลดช่องว่าง ทำให้คนในสังคมอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ทัดเทียมกันมากที่สุด

5.2.2 พวกขวา จะมองตรงกันข้าม เชื่อว่ามีใครชายาวสาวได้สาวเอาคนเราเกิดมาไม่เท่าเทียมกัน บางคนฉลาด บางคนโง่ มนุษย์มีสิทธิที่จะใช้สิ่งที่ตนเองได้มาแสวงหาความสุขความสบายหรือทรัพย์สิน พวกขวาจะให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องทรัพย์สินเอกชน (Private Property) หมายถึงทรัพย์สินที่ได้จากการใช้สิ่งที่ตัวเองมีเหนือกว่าไปแสวงหาประโยชน์เพื่อตัวของตัวเองเป็นสำคัญ ในสังคมที่เป็นชาวคนยึดมั่นถือมั่นในแนวคิดเรื่องทรัพย์สินเอกชน จะเป็นสังคมที่มีช่องว่างระหว่างชนชั้นกว้างมาก

5.3 ความเชื่อเกี่ยวกับความเสมอภาค/ความเท่าเทียมกัน (Equalitarianism) และความเป็นชนชั้นนำ (Elitism)

5.3.1 พวกที่เป็นซ้ายจะให้อึดมั่นถือมั่นกับหลักความเท่าเทียมของคนในสังคม (Equalitarianism) เชื่อว่าคนในสังคมต่างมีความเท่าเทียมเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีโอกาสขึ้นเป็นผู้นำของสังคมของตนเองได้เหมือน ๆ กัน

5.3.2 พวกขวา ให้ความสำคัญกับหลักผู้นำนิยม (Elitism) เชื่อตรงกันข้ามว่ามีใช้ใครก็ได้ที่จะก้าวขึ้นไปนั่งในตำแหน่งผู้นำ เชื่อว่า คนเราไม่ได้มีความเท่าเทียมกัน บางคนฉลาด บางคนแข็งแรง บางคนมีความรู้ บางคนอ่อนแอ เราจึงควรเลือกคนที่ฉลาด แข็งแรง มีความรู้มานั่งในตำแหน่งผู้นำ

5.4 มาตรการในเรื่องหลักการแห่งเหตุผล (Rationalism) และไม่มีเหตุผล (Irrationalism)

5.4.1 พวกซ้ายเชื่อมั่นในหลักการแห่งเหตุผล (เหตุผลนิยม) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีเหตุผลด้วยกันทั้งสิ้นในการดำเนินการใด ๆ

5.4.2 พวกขวา ไม่เชื่อว่าคนเราจะมีเหตุผล (Irrationalism) โดยเฉพาะเหตุผลเพื่อส่วนรวม ส่วนใหญ่เหตุผลที่แต่ละคนยกมาอ้างเป็นเหตุผลที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งสิ้น เพื่อให้สังคมแตกแยกทุกคนไม่ต้องอ้างเหตุอ้างผลปฏิบัติกรตามคำสั่งของผู้นำ

5.5 ความเชื่อในหลักการที่เป็นสากล (Internationalism) และหลักการชาตินิยม (Nationalism)

5.5.1 พวกซ้าย จะเชื่อมั่นในหลักสากลนิยม (Internationalism) เป็นหลักการที่ยอมรับของคนทั่วโลก เช่น หลักการที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เป็นหลักการสากลที่มนุษย์ทุกคนต้องการ ไม่ว่าจะเป็นคนชาติใด ไร้พรมแดน (Beyond Boundary)

5.5.2 พวกขวาเชื่อมั่นในหลักการชาตินิยม (Nationalism) มองว่าชาติตัวเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดที่ทุกคนต้องให้ความสนใจ ยิ่งขวาคัดยิ่งเรียกร้องให้ทุกคนเสียสละเพื่อชาติ เรียกร้องให้ทุกคนเสียสละแม้กระทั่งชีวิตเพื่อความยิ่งใหญ่ของรัฐ

อัลมอนด์ (Almond. 1956 : 368 ; อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. 2551 : 49) อธิบายแบบแผนของทัศนคติไว้ว่า แบบแผนของทัศนคติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองพิจารณาได้จากความโน้มเอียง 3 ลักษณะ คือ

1. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ ความเข้าใจและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง
2. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง
3. ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluative Orientation) เป็นการใช้อุดมคติและการตัดสินใจในการให้ความเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง

สมศักดิ์ เกี้ยวกิ่งแก้ว (2525 : 36) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ได้มีการฝึกอบรมประชาชนตั้งแต่แต่ในครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนและกลุ่มอาชีพ เป็นหน่วยสำคัญในการสร้างและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ สร้างความรอบรู้ ความเคยชินต่อระบบกลไกทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาต่ออุดมการณ์ในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม

1. ลักษณะของค่านิยม

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2519 : 23) ได้ให้ความเห็นว่าค่านิยมแบบประชาธิปไตยอย่างน้อยที่สุดมี 4 ประการ คือ

1. การมีทัศนคติที่ดีที่แต่ละคนมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันซึ่งเป็นการมองโลกในแง่ดี โดยมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้และเอาชนะความบกพร่องของตนเองได้
2. มีทัศนคติที่ว่ารัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคมกล่าวคือรัฐสามารถสนองความต้องการของแต่ละคนได้การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นมิใช่ของสกปรกและมีแต่การคอร์รัปชันและเป็นเรื่องของประชาชนโดยตรง

3. มีความเชื่อที่ว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ติดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์

4. มีทัศนคติที่ว่าประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ ถ้ารัฐกระทำตนเป็นนายประชาชนและไม่ทำตามความประสงค์ของมวลชน (ดาเนียน วิท : Daniel Wit)

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2542 : 254-257) อธิบายความแตกต่างระหว่างความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และทัศนคติ (Attitude) ดังนี้

ความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Value) และทัศนคติ (Attitude) ของบุคคลในสังคม แม้จะเกิดจากกระบวนการอบรมหล่อหลอมและปลูกฝังสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน แต่มิได้หมายความว่า ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองที่เป็นอยู่จะเปลี่ยนแปลงมิได้ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) จึงสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอหากเกิดสภาพเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยและส่งเสริมต่อการเปลี่ยนแปลง กลไกที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง คือข้อมูลหรือความรู้ใหม่ที่ก่อตัวขึ้นเป็นกระแสที่มีศักยภาพของพลังที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองและกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองทั้งปวง การพัฒนาทางการเมืองของสังคมใดจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์เป็นสำคัญคุณสมบัติของระบบความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดของคนในสังคมสืบต่อกันจนกระทั่งก่อให้เกิดเป็นแบบแผนของพฤติกรรมนั้น มีลักษณะสำคัญโดยสรุปดังนี้

1. ระบบความเชื่อ (Belief) โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(Rokeach. 1973 : 6-7)

1.1 เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด เช่น ความเชื่อว่ามี โกงเป็นสิ่งที่ผิด การทำงานด้วยความสุจริตเป็นสิ่งที่ถูก หรือความเชื่อที่ว่าความกตัญญูเป็นสิ่งที่ถูกและความอกตัญญูเป็นสิ่งที่ผิด

1.2 เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการประเมินคุณค่าของสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือเลว เช่น ความเมตตาปราณีเป็นสิ่งที่ดี ส่วนความโหดร้ายทารุณเป็นสิ่งที่เลว หรือความเชื่อที่ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีเพราะเป็นการปกครองที่ดีคำนึงถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

1.3 เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการหรือเป้าหมายของการกระทำว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา เช่น ความเชื่อว่าการอุทิศเสียสละต่อสังคมจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า ส่วนความเห็นแก่ตัวไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเสียหายหรือความเชื่อว่าการสมอบภาค ความมีเสรีภาพ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเพราะจะทำให้สังคมมีความสงบสุข ส่วนการแบ่งชั้นวรรณะ การกดขี่เอารัดเอาเปรียบจะทำให้สังคมแตกแยก เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม

2. ค่านิยม (Value) หมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งมีลักษณะยั่งยืนถาวร โดยเชื่อว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นชอบสมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น ความเชื่อดังกล่าวใช้เป็นฐานสำหรับการเลือกปฏิบัติตามที่ตนชอบ ค่านิยม ประกอบด้วย ลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ (สุนทรีย์ โคมิน และ สนิท สมัครการ. 2522 : 6)

2.1 ค่านิยมเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการกระทำหรือเป้าหมายของการกระทำอันเป็นสิ่งที่ตนเองปรารถนา เช่น บุคคลอาจจะนิยมประพฤติน้อย่างสมณะปฏิบัติตนอย่างเรียบง่ายเพื่อชีวิตที่สุขสงบ หรือบุคคลอาจจะนิยมทำงานหนักด้วยความขยันหมั่นเพียรเพื่อความสำเร็จในชีวิต

2.2 ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร ทั้งนี้เพราะค่านิยมเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ซึ่งมีการสั่งสมมาเป็นเวลานาน จึงทำให้เกิดการยึดมั่นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและพึงปรารถนาของสังคม เช่น ค่านิยมความกตัญญู สังคมจะถ่ายทอดปลูกฝังสืบต่อกันมาว่าความกตัญญูเป็นสิ่งที่ดี คนที่มีความกตัญญูจะมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้า ได้รับการยกย่องสรรเสริญ ส่วนคนอกตัญญูจะถูกประณามจากสังคมค่านิยมแม้จะมีลักษณะยั่งยืนถาวร แต่มิได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงมิได้ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเมื่อคนเราได้รับประสบการณ์ต่างๆ จนทำให้เกิดความเชื่อมั่นใหม่ขึ้น เช่น ในอดีตคนอาจจะนิยมยกย่องคนกตัญญูรู้คุณคน โดยไม่จำแนกว่ากตัญญูในสิ่งที่ถูกหรือผิด ถ้าใครเคยมีบุญคุณจะต้องกตัญญูรู้คุณแม้ในสิ่งที่ผิดก็ตาม แต่ในปัจจุบันค่านิยมในเรื่องความกตัญญูอาจจะแตกต่างกันไป เช่น ต้องกตัญญูเฉพาะในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น มิฉะนั้นอาจจะถูกสังคมประณามว่าไม่รู้จักจำแนกชั่วดี

2.3 ค่านิยมมีลักษณะของการเปรียบเทียบความสำคัญ กล่าวคือ บุคคลทั่วไปจะเลือกสิ่งที่มีความสำคัญกว่าไว้ก่อน สิ่งที่มีความสำคัญน้อยกว่าจะถูกเลือกไว้ในอันดับหลังหรืออาจจะทิ้งไปเลยก็ได้ เช่น ค่านิยมการทำงานหนักกับการเที่ยวเตร่ บางคนจะเลือกการทำงานหนักไว้ก่อนเป็นหลัก ส่วนการเที่ยวเตร่เอาไว้ทีหลัง แต่บางคนอาจจะเลือกเที่ยวเตร่ก่อน ส่วนเรื่องงานเอาไว้ทีหลัง

สุนทรีย์ โคมิน และคณะ (2546 : 555-573) ในเอกสารการสอนชุดวิชา พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย อธิบายไว้ว่า ค่านิยม (Values) แตกต่างจาก “สิ่งมีค่า” (Valued Things) และ “ค่านิยมวัฒนธรรม” หรือ “คุณค่าทางวัฒนธรรม” (Cultural Value) ดังนี้

1. สิ่งมีค่า หมายถึง สิ่งของ สิ่งที่เกิดขึ้น ได้แก่ ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตน และ สิ่งที่คนทำ สิ่งมีค่า (Valued Things) มีจำนวนมากเกินที่จะนับได้หากสนใจในด้านใดก็ย่อมจะทำรายการสำรวจค่านิยมในรูปของ “สิ่งมีค่า” ได้

2. ค่านิยมวัฒนธรรมหรือคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่มีในใจมนุษย์ที่ตัดสินประเมินความดีหรือคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ไปจนถึงความเชื่อความคิดหรืออุดมการณ์ “ค่านิยม” จึงมีลักษณะเป็นความเชื่อที่เชื่อว่าเป้าหมายบางอย่างอุดมการณ์บางอย่างหรือวิธีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีและสังคมเห็นว่าดี มีคุณค่าที่จะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและแนวการดำเนินชีวิตและเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานในการตัดสินความดีความชอบ ผิดหรือถูก

บรูสเตอร์ สมิธ (Brewster Smith. 1969) นักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้นำแนวคิด ค่านิยม มาแยกแยะให้มีความหมายมากขึ้น ต่อมา โรคิช ได้ช่วยเสริมสร้างแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ทักษะคติ (Attitude) ปทัสถานสังคม (Social Norms) ความต้องการ (Need) ลักษณะบุคลิกภาพ (Trait) ความสนใจ (Interest) และโลกทัศน์ค่านิยม (Value Orientation) โดยทั่วไป “ทักษะคติ” หมายถึง ความรู้สึกและปฏิกิริยาในเชิงบวกหรือเชิงลบที่มีต่อบุคคลสิ่งของและสถานการณ์ ทักษะคติต่างกับค่านิยมในแง่ที่ว่าทักษะคติ หมายถึงองค์การของความเชื่อหลายประการที่มีต่อสิ่งของบุคคลและสถานการณ์เฉพาะสิ่งเฉพาะคนและเฉพาะสถานการณ์ ส่วนค่านิยม หมายถึง “ความเชื่อเฉพาะอย่างซึ่งจะแสดงออกในรูปของวิถีปฏิบัติทางพฤติกรรม หรือในรูปของสิ่งที่พึงยึดถือเป็นจุดหมายปลายทางแห่งชีวิต” โดยที่ความเชื่อเฉพาะอย่างนี้มีคุณสมบัติเป็นแกนสอดผ่านข้ามสถานการณ์สิ่งของและบุคคลมีคุณสมบัติในการนำการกระทำทักษะคตินี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินผิดถูกชั่วดีชอบไม่ชอบและช่วยในการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งของสถานการณ์และระหว่างเป้าหมายเฉพาะ

ออลพอร์ต (Allport. 1961 : 802-803) กล่าวว่า “ตัวทักษะคติเองขึ้นอยู่กับค่านิยมทางสังคมที่มีอยู่ก่อนแล้ว”

วัตสัน (Watson. 1966 : 215) กล่าวว่า “ทักษะคติเป็นการแสดงออก (Express) ซึ่งค่านิยม”

วูดครัฟ (Woodruff, 1942 : 33) กล่าวว่า “ทัศนคติเป็นการแสดงออก (Function Of) ของค่านิยม” ค่านิยมเป็นแนวคิดซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตมากกว่าทัศนคติและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับแรงจูงใจ ส่วนทัศนคตินั้นไม่ได้เป็นตัวผลักดันที่เป็นพื้นฐานหลักของพฤติกรรม แต่มีความสำคัญเป็นที่สองรองจากลักษณะส่วนบุคคลที่ลึกและเป็นแกนกลางกว่า โดยสรุป ค่านิยมกับทัศนคติแตกต่างกันในลักษณะสำคัญ ๆ หลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมเป็นความเชื่อเดียวส่วนทัศนคติมีหลายความเชื่อที่มีต่อสิ่งของสิ่งหนึ่งคนหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ
2. ค่านิยมแสดงออกได้ทั้งในสิ่งของและสถานการณ์หลายอย่างส่วนทัศนคตินั้นเป็นความรู้สึกชอบไม่ชอบที่มีต่อเฉพาะคนเฉพาะสิ่งและเฉพาะสถานการณ์
3. ค่านิยมเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับประพฤติกปฏิบัติส่วนทัศนคติไม่ใช่เกณฑ์มาตรฐาน หลาย ๆ ทัศนคติต่อสิ่งของหรือต่อสถานการณ์ที่ประเมินออกมาเป็นความพอใจหรือไม่พอใจของผู้ประเมิน
4. คน ๆ หนึ่งจะมีจำนวนค่านิยมมากเท่ากับจำนวนความเชื่อที่เกี่ยวกับพฤติกรรมวิถีปฏิบัติที่พึงปรารถนาและจุดหมายปลายทางชีวิตที่พึงปรารถนาตามที่เขาได้เรียนรู้มาซึ่งจะมีจำนวนจำกัด แต่คนสามารถจะมีทัศนคติเป็นจำนวนมากมายเหลือที่จะนับตามประสบการณ์การเรียนรู้จากสิ่งของและสถานการณ์เฉพาะกรณีต่าง ๆ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
5. ในแง่ทฤษฎีค่านิยมจะอยู่และเป็นแกนกลางของบุคลิกภาพและระบบความระลึก (Cognitive System) มากกว่าทัศนคติ ฉะนั้นค่านิยมจึงเป็นตัวกำหนดทั้งทัศนคติและพฤติกรรมคุณสมบัติของค่านิยมนี้

2. มิติของค่านิยม

2.1 ค่านิยมกับปทัสถานสังคม

ค่านิยมต่างกับปทัสถานสังคมอยู่สามประการ คือ 1) ค่านิยม หมายถึง ทั้ง “จุดหมายปลายทาง” และ “พฤติกรรมวิถีปฏิบัติ” แต่ปทัสถานหมายถึงเพียงพฤติกรรมวิถีปฏิบัติเท่านั้น 2) ค่านิยมเป็นแกนที่สอดผ่านสถานการณ์เฉพาะต่าง ๆ แต่ปทัสถานสังคมเป็นคำบงการที่สังคมกำหนดไว้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรในสถานการณ์เฉพาะ (Kluckhoh, 1951 : 413) และ 3) ค่านิยมมีลักษณะเป็นส่วนตัวมากกว่าในแง่ที่ว่าฐานอยู่ภายในตัวบุคคลในขณะที่ปทัสถานสังคมนั้นเป็นเรื่องของการรับรองโดยทั่วไปและอยู่นอกตัวบุคคลวิไลเยียมส์

ได้แยกความแตกต่างของสองคำนี้ ดังต่อไปนี้ค่านิยม เป็นมาตรฐานของความพึงปรารถนาซึ่งไม่ขึ้นกับสถานการณ์เฉพาะ ค่านิยมหนึ่งสามารถใช้เป็นจุดอ้างอิงในหลาย ๆ ปทัสถานได้ในขณะเดียวกันปทัสถานอันหนึ่งอาจจะเป็นที่รวมของผลการแสดงออกของหลายค่านิยมก็ได้ ค่านิยมในฐานะที่เป็นฐานหรือเกณฑ์กำหนดว่าอะไรเป็นที่พึงปรารถนา จึงเสมือนหนึ่งเป็นฐานที่ใช้ตัดสินว่าจะรับหรือไม่รับปทัสถานใด (Williams. 1968 : 284)

2.2 ค่านิยมกับความต้องการ

มาสโลว์ กล่าวถึง ความต้องการ ว่า การได้แสดงความสามารถของตนให้ประจักษ์เต็มศักยภาพซึ่งเป็นการต้องการขั้นสูงสุดของเขาว่าเป็นทั้งความต้องการและค่านิยมขั้นสูง (Maslow. 1959 : 64) บัญชีรายการความต้องการของ เมอริย์ (Murray. 1938 : 61) ได้ถูกแปลงไปเป็นรายการค่านิยมของ ไวท์ (White. 1951 : 96) เฟรนช์ และคาน (French And Kahn. 1962 : 52) ได้เคยชี้ว่าในบางแง่ ค่านิยมและความต้องการมีคุณสมบัติที่คล้ายกันเมื่อมองจากแง่มุมของแรงจูงใจจะเห็นว่า แรงจูงใจมีคุณสมบัติของความต้องการและค่านิยมรวมอยู่ด้วยกัน พวกแรงจูงใจทางสังคมก็ได้รับการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้เช่นเดียวกับการพัฒนา ค่านิยมจริยธรรม (Moral Values) ค่านิยมไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกของความ ต้องการของแต่ละบุคคลเท่านั้น หากยังเป็นตัวแทนของความระลึกู้แห่งการบงการของสังคมและสถาบันทางสังคมอันเป็นผลรวมของอิทธิพลทางสังคมวิทยาเพราะสังคมและสถาบันของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นตัวกำหนดถ่ายทอดและอบรมสั่งสอนคนในสังคมนั้น ๆ ในสิ่งที่เห็นดีเห็นควรว่าเป็นที่พึงปรารถนาและมีอิทธิพลทางจิตวิทยา เพราะว่าแรงจูงใจหรือแรงผลักดันของแต่ละบุคคลต้องการการแสดงออกมาในรูปที่สังคมยอมรับได้เมื่อไรก็ตามที่เกณฑ์ของสังคมกับความ ต้องการของบุคคลได้แปลงรูปเป็น “ค่านิยม” แล้ว เราก็สามารถที่จะ ได้เคียงอ้างอิงและให้เหตุผลได้ว่าเป็นสิ่งที่ตนปรารถนาและสังคมยอมรับได้ ความต้องการบางอย่างของมนุษย์ อาจจะถูกสังคมปฏิเสธได้ แต่ขึ้นชื่อว่าเป็นค่านิยมแล้ว ไม่สามารถจะถูกปฏิเสธได้ เนื่องจาก ค่านิยม มีค่าเป็นบวกในทุกกรณี

2.3 ค่านิยมกับลักษณะบุคลิกเรื่องลักษณะบุคลิก (Trait) เป็นเรื่องที่นักจิตวิทยาทางบุคลิกภาพได้ศึกษากันมานาน แนวคิดนี้มีความหมายคลุมไปถึงว่าลักษณะ (Characteristics) ของมนุษย์เป็นลักษณะที่คงที่ไม่ยืดหยุ่นและไม่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ต่าง ๆ ไม่เคยมีการศึกษาทดลองเกี่ยวกับการแปรเปลี่ยนของลักษณะบุคลิก สิ่งที่มีจะทำกันในเรื่องนี้ก็คือการหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกต่าง ๆ แล้วนำไปทำการวิเคราะห์องค์ประกอบไม่มีการศึกษาการเปลี่ยนลักษณะบุคลิกอันเกิดจากผลของการศึกษาหรือผลของการผ่าน

กระบวนการจิตบำบัด Rokeach กล่าวว่า บุคลิกของคน ๆ หนึ่งถ้ามองจากสายตาของ นักจิตวิทยาบุคลิกภาพแล้วก็คือ “กลุ่มลักษณะที่ตายตัว” และลักษณะเหล่านี้สามารถจะถอด ความออกมาในรูปของระบบค่านิยมได้ (Rokeach. 1973 : 77)

2.4 ค่านิยมกับความสนใจ เพอร์รี่ (Perry. 1954 : 39) ได้ตีความว่า ค่านิยม หมายถึง “สิ่งที่เราสนใจ” ความหมายของค่านิยมจึงเท่ากับความสนใจซึ่งเป็นความหมายที่แคบ ด้วยเหตุนี้หลายคน เช่น ดัฟฟี (Duffy. 1940) หรือ แมคคอปป์ (McLaughlin. 1965) ได้วิจารณ์ งานชิ้นคลาสสิกเรื่อง “ค่านิยม” ของ ฮอดพอร์ดเวอร์นอนและลินซึ่งว่าเป็นเรื่องที่ทดสอบและ วัดความสนใจทางด้านอาชีพเท่านั้นเนื่องจากความสนใจเป็นเพียงการแสดงออกแง่มุมหนึ่งของ อีกรวม ๆ แง่มุมของค่านิยม เพราะฉะนั้นความสนใจจึงมีลักษณะส่วนประกอบบางประการที่ ค่านิยมมีความสนใจ อาจจะเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกของความต้องการซึ่งอาจจะนำการ กระทำประเมินและเปรียบเทียบตนเองและผู้อื่นและความสนใจอาจทำหน้าที่ในการปรับตัว ป้องกันตัวให้หาความรู้และแสดงความสามารถของคนให้ประจักษ์

2.5 ระบบค่านิยมกับโลกทัศน์ค่านิยม สองแนวคิดนี้มีความหมายใกล้เคียง กันมาก อย่างไรก็ตาม ไรต์ตีความหมายของโลกทัศน์ค่านิยมตามที่ใช้โดย คลักคอนกับสตรอดเบ็ค (Kluckhohn And Strodtbeck. 1961 : 191) นั้นมีความหมายแตกต่างไปจากความหมายค่านิยม ของไรต์ ซึ่งคลักคอนได้ให้คำนิยามของโลกทัศน์ค่านิยมว่า เป็นชุดของแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง กัน ซึ่งมีองค์ประกอบของค่านิยม และคลักคอนและสตรอดเบ็คได้ทำการวัด “โลกทัศน์ ค่านิยม” อย่างจริงจัง โดยการขอให้กลุ่มตัวอย่างของเขาเรียงลำดับคำตอบต่าง ๆ ภายใต้ 5 มิติ ด้วยเหตุนี้ “โลกทัศน์ค่านิยม” ของเขาจึงหมายถึงผลของแบบแผนแห่งการจัดลำดับตำแหน่งที่ อยู่ภายใต้แต่ละมิติไม่ใช่เป็นการเรียงลำดับของทั้ง 5 มิติ เทียบเคียงกันส่วนแนวคิดของ “ระบบ ค่านิยม” ต่างกันตรงที่มีการเรียงลำดับ “ค่านิยมจุดหมายปลายทาง” และ “ค่านิยมวิถีปฏิบัติ” ที่เทียบเคียงกันได้บนเส้นทางอันเดียวกัน เหตุผลอีกข้อหนึ่งที่ทำให้ “โลกทัศน์ค่านิยม” ต่างกับ “ระบบค่านิยม” ก็คือ แนวคิดพื้นฐานของ “โลกทัศน์ค่านิยม” นั้นไม่มีความหมายที่ใกล้เคียงกับ แนวคิดแห่งความพึงปรารถนาเหมือนกับ “ระบบค่านิยม” เนื่องจากมิติทั้งห้าของ คลักคอนและ สตรอดเบ็ค ประกอบด้วย (1) ธรรมชาติของมนุษย์ดีหรือชั่ว (2) มนุษย์ยอมจำนนต่อธรรมชาติ สอดคล้องกันอย่างดีกับธรรมชาติหรือมีอำนาจเหนือธรรมชาติ (3) มนุษย์มีความรู้สึกต่อเวลา เป็นเช่นไรเนิ่นอดีตปัจจุบันหรืออนาคต (4) มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองและการกระทำ ของตนอย่างไร และ

2.6 มนุษย์มีการเน้นเรื่องความสัมพันธ์กับคนอื่นเป็นเช่นไรแนวคิด 5 มิติของ “โลกทัศน์ค่านิยม” ของ คลัททคอนกับสตรอดเบ็ค นั้นเป็นโลกทัศน์พื้นฐานทางปรัชญามากกว่าโลกทัศน์ค่านิยม

3. ที่มาและผลต่อเนื้อหาของค่านิยม

ประโยชน์ของแนวคิดที่ว่าค่านิยมเป็นแนวคิดที่เป็นแกนกลางทำให้สามารถมองค่านิยมเป็นทั้งตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระได้ในฐานะที่เป็นตัวแปรตาม ค่านิยมเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมสังคมสถาบันรวมทั้งแรงผลักดันส่วนบุคคลที่ต่างก็มีอิทธิพลในการหล่อหลอมค่านิยมขึ้นมาทั้ง ในฐานะที่เป็นตัวแปรอิสระ ค่านิยมมีผลและอิทธิพลต่อทัศนคติ พฤติกรรมของมนุษย์ในทุกด้านซึ่งเป็นส่วนที่นักวิชาการทางสังคมศาสตร์หลายสาขาวิชาต่างก็สนใจ

ที่มาของค่านิยมจริงอยู่บุคคลแต่ละคนมีค่านิยมซึ่งตามแนวคิดทฤษฎีแล้วมีเป็นจำนวนน้อย แต่หากจะคิดถึงความแตกต่างของบุคคลและคิดถึงจำนวนประชากรทั้งหมดในสังคมหนึ่งก็คงจะมีจำนวนมากเกินกว่าที่นับได้ อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องจากวัฒนธรรมและสังคมที่บุคคลใช้ชีวิตมาตั้งแต่เด็กนั้น ได้วางกรอบปั้นแต่งหล่อหลอมคนจำนวนมากในแนวทางที่คล้ายกัน จึงคาดว่าความเหมือนกันทางวัฒนธรรมจะมีผลทำให้ลดความแตกต่างของค่านิยมระหว่างบุคคลลงไปได้อย่างมาก ยิ่งกว่านั้นความแตกต่างหรือความแปรผันของค่านิยมจะยิ่งถูกลดจำนวนลงไปอีกด้วยเป็นผลของการเรียนรู้ทางสังคม โดยผ่านตัวแปรทางสถาบันสังคมต่าง ๆ เช่น เพศอายุ ชั้น และเชื้อชาติ (Rokeach, 1973 : 969)

4. ผลต่อเนื้อหาของค่านิยม

ค่านิยมที่ได้รับการเรียนรู้เข้าไปจนเป็นส่วนหนึ่งของความคิดอ่านของบุคคลอันเป็นผลจากประสบการณ์ในวัฒนธรรมสังคมและส่วนบุคคลนั้น ได้เป็น โครงสร้างทางจิตใจ ความนึกคิดที่มีผลกระทบของมันเอง ผลต่อเนื้อหรือผลกระทบของมันเอง ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทุกชนิดที่เรียกได้ว่าเป็นพฤติกรรมสังคม เช่น การปฏิบัติการทางสังคม ทัศนคติและอุดมการณ์ พฤติกรรมในการประเมินการตัดสินใจทางจริยธรรม การให้เหตุผลสำหรับตัวเองและผู้อื่น การเปรียบเทียบระหว่างตัวเองกับผู้อื่นและความพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สรุปให้ชัดก็คือค่านิยมเป็นตัวนำและกำหนดทัศนคติและอุดมการณ์สังคมและพฤติกรรมสังคม

สนิท สัมภการ (2522 ; อ้างถึงใน สุนทรื โคมิน และคณะ. 2546 : 555-573) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะสังคมไทยโดยมองจาก ในแง่ของกระแสวัฒนธรรมว่าคนไทยหรือค่านิยมไทยสามารถอธิบายได้ด้วยกระแสวัฒนธรรมหลัก ๆ 3 กระแส คือ

1. ค่านิยมเรื่องการนับถือบุคคล (Personalism) ซึ่งมีฐานมาจากการให้ความสำคัญแก่ตน (Ego or Self) มุ่งเพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอดเป็นสำคัญและในทำนองเดียวกันก็ต้องอิงหรือพึ่งบุคคลอื่นที่จะให้คุณให้โทษแก่ตนได้ เพื่อให้ตนได้อยู่อย่างสุขสบายได้แสวงหากำไรจากชีวิตให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้จึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นไว้ให้ดีเสมอ ค่านิยมในเรื่องการนับถือบุคคลนี้ก่อให้เกิดกระแสรองหรือกระแสเสริม (Associate Themes) อีก 2 กระแส คือ

1.1 ลัทธิปัจเจกชน (Individualism) คือ การถือตนเองเป็นใหญ่มีพฤติกรรมที่มุ่งสนองความต้องการของตนเป็นสำคัญอยู่เหนือระเบียบกฎเกณฑ์

1.2 ความไม่ชอบขี้หน้า (Permissiveness) ซึ่งอาจจะมาจากความเฉื่อยชาเกรงใจหรือกลัวขยหน้าในความไม่รู้ของคุณ กลัวเสียเปรียบเลยนิ่งเสีย เพราะจะได้รับประโยชน์มากกว่า

2. ค่านิยมในเรื่องความรักสนุก (Fun-Loving) ถือเป็น “กำไร” ชีวิตที่จะแสวงหาความสุขสนุกสนานและจะหลีกเลี่ยงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความทุกข์ความยากลำบากและความไม่สบายค่านิยมนี้ก็มีกระแสเสริมอีก 3 กระแส คือ

2.1 ความขี้ในการบริโภคปัจจุบัน (Present Time Consumption) การใช้จ่ายเกินตัวและการไม่ออม

2.2 ความไม่ชอบทำงานหนัก (Abhorrence Of Hard-Work) และการชอบทำ “งานทำเป็นเล่นแต่เล่นกลับทำเป็นงาน”

2.3 ความนิยมในคนใจกว้างและใจนักเลง (Brood-Mindedness) ซึ่งหมายถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เลี้ยงดูคนอื่นโดยไม่คิดถึงความเสี่ยงปลีอง

3. ความเชื่อในเรื่องบุญกรรม (Merit Accumulation) ซึ่งหมายถึง เรื่องบุญวาสนา กรรมดี กรรมชั่ว ฯลฯ

สุนทรื โคมิน และคณะ ได้สรุปผลการเรียงลำดับค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Value) จะเรียงกลุ่มค่านิยมกลุ่มใหญ่ ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญจากสูงไปต่ำ ตามความระลึกรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงฐานของค่านิยม สังคมวัฒนธรรมที่สำคัญอันเป็นเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมไทยกลุ่มค่านิยมในระบบความคิดรวบยอดของไทย (Value Groups in the Thai Conception system) จากความสำคัญสูงไปต่ำสุด

Ego Interpersonal Relation

1. Ego Orientation (ค่านิยมที่เน้น “ตน”)
2. Moral Relationship Orientation (ค่านิยมที่เน้นพันธะบุญคุณ)
3. Social Smoothing Relationship Orientation (ค่านิยมที่เน้นความสัมพันธ์
ที่อื่นและสบายใจ)
4. Flexibility and Adjustment Orientation (ค่านิยมที่เน้นการปรับตัว/ความ
อะลุ่มอล่วย)
5. Religion-Psychical Orientation (ค่านิยมที่เน้นความเชื่อถือด้านศาสนา/
ความสงบทางจิตใจ)
6. Education and Competence Orientation (ค่านิยมการศึกษา/
ความสามารถ)
7. Interdependence Orientation (ค่านิยมที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกัน)
8. Achievement-Task Orientation (ค่านิยมด้านการงาน)
9. Fun-Pleasure Orientation (ค่านิยมความสนุกสนานสำราญ)

ปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งเป็นการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของ สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2542 : 267-270) ที่กล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1. ความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้และความเข้าใจในคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างเสียงมาก
2. การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง หมายถึง การไม่ยึดมั่นในความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ จนไม่รับฟังความคิดเห็นหรือเหตุผลของผู้อื่น

3. ความไว้วางใจและยอมรับความสามารถของบุคคลอื่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง ดังนั้น แม้บุคคลจะมีความสามารถแตกต่างกัน แต่โอกาสที่เท่าเทียมกันจะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะเพื่อบรรลุความสำเร็จในการมีชีวิตที่ดีได้อย่างเสมอภาคกัน

4. การเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เพื่อแสดงว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจะต้องแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน

5. การเคารพในกติกาและกฎระเบียบที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง การเคารพกติกาของสังคม โดยเคร่งครัด และเป็นการแสดงออกถึงการไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

6. ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมือง หมายถึง ความใส่ใจทางการเมือง การปกครองเพื่อมิให้นักการเมืองฉวยโอกาสใช้อำนาจไปในทางมิชอบและจะต้องมีความพร้อมในการแสดงออก

7. การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแสดงให้ผู้ปกครองตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และผู้ปกครองมีเพียงหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ผู้ปกครองไม่มีสิทธิที่จะละเมิดอำนาจอธิปไตยของปวงชน

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลนั้น นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า การกระทำหรือความพยายามนั้น เป็นได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง ทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง หรือการรวมตัวกันเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล (Huntington And Dominguez. 1975 : 4)

บริบททั่วไปของเทศบาลเมืองมหาสารคาม

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองมหาสารคาม มีโครงสร้างส่วนการบริหารงานของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้แบ่งโครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วย สภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี สำหรับการปฏิบัติงานในหน้าที่ประจำในเทศบาล จะมีโครงสร้างของเจ้าหน้าที่อีกส่วนหนึ่ง เรียกว่า พนักงานเทศบาล ดังนี้ (เทศบาลเมืองมหาสารคาม. 2553 : 2-11)

1. สมาชิกสภาเทศบาล

1.1 สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลอยู่ สำหรับจำนวนสมาชิกสภาเทศบาลของเทศบาลจะไม่เท่ากัน อยู่ในระหว่างจำนวน 12 คน ถึง 24 คน ขึ้นอยู่กับประเภทของเทศบาล อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี

1.2 อำนาจหน้าที่ของสภาเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ดังนี้

1.2.1 เลือกประธานสภาเทศบาล และรองประธานสภาเทศบาลเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง หรือมีมติให้ประธานสภาเทศบาล หรือรองประธานสภาเทศบาลพ้นจากตำแหน่ง

1.2.2 เลือกสมาชิกสภาเทศบาลตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญของสภาเทศบาลและเลือกตั้งบุคคลผู้เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญของสภาเทศบาล

1.2.3 รับทราบนโยบายของนายกเทศมนตรี ก่อนนายกเทศมนตรีเข้ารับหน้าที่และรับทราบรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่นายกเทศมนตรีได้แถลงไว้ต่อสภาเทศบาลเป็นประจำทุกปี

1.2.4 ให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติเทศบาล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของเทศบาล

1.2.5 ในที่ประชุมสภาเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาลมีสิทธิตั้งกระผู้ถามนายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรี เสนอข้อติข้อเปิดอภิปรายทั่วไป โดยไม่มีการลงมติ

1.2.6 ในกรณีกิจการอื่นใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของเทศบาลหรือประชาชนในท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาลจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ หรือนายกเทศมนตรีสามารถเสนอต่อประธานสภาเทศบาลเพื่อให้มีการออกเสียงประชามติ และประกาศให้ประชาชนทราบ

2. นายกเทศมนตรี

2.1 นายกเทศมนตรี กฎหมายว่าด้วยเทศบาลกำหนดให้มีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ทาหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารของเทศบาล นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้ง

รองนายกเทศมนตรีซึ่งมิใช่สมาชิกสภาเทศบาลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย โดยมาตรา 48 กฎหมายว่าด้วยเทศบาลได้ กำหนดจำนวนรองนายกเทศมนตรีไว้ ดังนี้

2.1.1 เทศบาลตำบล ให้มีรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 2 คน

2.1.2 เทศบาลเมือง ให้มีรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 3 คน

2.1.3 เทศบาลนคร ให้มีรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 4 คน

นายกเทศมนตรีเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาลดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 48

2.2 อำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรี ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ดังนี้

2.2.1 อำนาจหน้าที่ในการควบคุม และรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาล โดยทั่วไปตามกฎหมายกำหนด

2.2.2 อำนาจหน้าที่ในการเปรียบเทียบคดีละเมิดเทศบัญญัติ

2.2.3 อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติการต่าง ๆ ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ คือ มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ โดยการกำหนดไว้ในกฎกระทรวงเพื่อให้การใช้อำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรีเป็นไปอย่างเกิดประสิทธิภาพจึงแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1) กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของเทศบัญญัติและนโยบาย

2) สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการของเทศบาล

3) แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี

4) วางระเบียบเพื่อให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

5) รักษาการณ์ให้เป็นไปตามเทศบัญญัติ

6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินั้นและ

กฎหมายอื่น

3. พนักงานเทศบาล

พนักงานเทศบาล มีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในงานประจำทั่วไปของเทศบาล จัดแบ่งส่วนการบริหารงานออกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามปริมาณและคุณภาพของงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณีศ ดวงใบ (2542 : 108-109) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลเมืองลำพูน โดยศึกษาใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน ทักษะเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และลักษณะคำถามเปิดให้แสดงความคิดเห็นต่อระบบการเมืองการปกครองไทย พบว่า พนักงานเทศบาลเมืองลำพูนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันมีเกณฑ์เฉลี่ยของช่วงคะแนนร้อยละของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 70.0 แสดงถึงการมีความรู้อยู่ในระดับมาก พนักงานเทศบาลเมืองลำพูนมีทักษะเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันมีเกณฑ์เฉลี่ยของช่วงคะแนนร้อยละของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 3.61 แสดงถึงการมีความเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของพนักงานเทศบาลเมืองลำพูนมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 3.13 แสดงถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางหรือไม่แน่ใจ และลักษณะคำถามเปิดให้แสดงความคิดเห็นต่อระบบการเมืองการปกครองไทยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นของพนักงานเทศบาลเมืองลำพูน เป็นแบบไพร์ฟ้า

กณิศกร วัฒนชาติ (2545 : 115-116) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองและเขตชนบทในเชียงใหม่ โดยศึกษาใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท ในจังหวัดเชียงใหม่ และปัจจัยที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นพบว่า ผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองมีระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่สูงกว่าผู้นำท้องถิ่นในเขตชนบท ผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงกว่าผู้นำท้องถิ่นในเขตชนบท ผู้นำท้องถิ่นในเขตเมืองและเขตชนบทมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร์ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ส่งผลให้ระดับของความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองไทยเกิดความแตกต่าง ได้แก่

ระดับการศึกษา ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารผ่านโทรทัศน์ ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารผ่านวิทยุ และพื้นที่ที่อาศัยของผู้นำท้องถิ่น ปัจจัยที่ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นเกิดความแตกต่าง ได้แก่ รายได้ ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารผ่านวิทยุ เพศ พื้นที่ที่อาศัยของผู้นำท้องถิ่น การเลือกอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ รายการวิทยุที่สนใจ และระดับการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันของความเห็นต่อประเด็นทางการเมือง ได้แก่ พื้นที่ที่อาศัยของผู้นำท้องถิ่น ระดับรายได้ ระดับการศึกษา ปริมาณการรับข้อมูลข่าวสารผ่านโทรทัศน์ และรายการวิทยุที่สนใจ

พุทธิมน ศิงฆมานันท์ (2547 : 110) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดนครปฐม โดยศึกษา ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.6 มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับต่ำ ร้อยละ 31.3 มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และร้อยละ 32.1 มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง

เยาวภา ประคองศิลป์ และคณะ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ได้แก่ 1) เกี่ยวกับรัฐบาลและกลไกของรัฐบาล 2) เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งอื่น ๆ ในระบบการเมือง 3) เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองของตนเอง ผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษา มีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ครูสังคมศึกษา ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน และอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน และครูสังคมศึกษาต้องการที่จะใช้แหล่งความรู้และวิธีการศึกษาหาความรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ตนเอง โดยวิธีการต่าง ๆ ตามลำดับ ได้แก่ อันดับที่ 1 ต้องการศึกษจากเอกสาร หนังสือที่มีลักษณะง่ายต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันดับที่ 2 ต้องการข้อมูลที่เป็นลักษณะเอกสารเผยแพร่อย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานที่เผยแพร่และพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และอันดับที่ 3 ต้องการเข้ารับการอบรมสัมมนาระยะสั้น ๆ เป็นครั้งคราว

สายันต์ ภิมยศกิจ (2547 : 19) ได้สรุป ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของเทศบาลมาจากสาเหตุใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังในการปกครองตนเอง เทศบาลเกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจให้ประชาชนปกครองตนเอง แต่ในความเป็นจริงแล้วเทศบาลเกิดขึ้นจากการหยิบยื่นให้ของผู้มีอำนาจมีผลทำให้

1.1 ประชาชนในท้องถิ่นขาดจิตสำนึกในการปกครองตนเอง เช่น การไปเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของเทศบาล

1.2 ประชาชนไม่ศรัทธาในการทำงานของพนักงานเทศบาล

1.3 ประชาชนเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของสมาชิกสภาเทศบาลที่เห็นแก่ตัว และพวกพ้อง เข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์

2. ประสิทธิภาพในการบริหารมีน้อย มาจากสาเหตุ

2.1 การสรรหานักคนเข้าทำงานโดยใช้ระบบอุปถัมภ์มากกว่าระบบคุณธรรม

2.2 การบริหารงานบุคคลไม่ทัดเทียมข้าราชการอื่น ๆ

2.3 การทำงานของเทศบาลไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงพอ

2.4 ฝ่ายบริหารขัดแย้งกับฝ่ายนิติบัญญัติโดยไม่มีเหตุผล ไม่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นตัวตั้ง ขัดแย้งกันในการแย่งตำแหน่ง หรือแย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมือง

2.5 คณะผู้บริหารขาดความรู้และทักษะในการบริหารงาน จึงมักท้าวตนเป็นนักการเมืองมากกว่าเป็นนักบริหารงาน เช่น การสร้างพวกพ้อง การแสวงหาอำนาจการแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ โดยใช้อำนาจของตนบังคับหรือโน้มน้าวพนักงานประจำตามความต้องการของตนเอง โดยไม่ยึดผลประโยชน์ของประชาชนและความถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2.6 จำนวนสมาชิกมีเกินไป อาจเกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดได้ง่าย และต้องเสียงบประมาณจ่ายค่าตอบแทนจำนวนมาก

3. โครงสร้างของเทศบาลไม่เหมาะสม

3.1 เทศบาลมีหลายระดับ คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้ประชาชนเกิดความสับสนขึ้นได้

3.2 ความรับผิดชอบของเทศบาล และรัฐบาลยังไม่แบ่งให้ชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ของฝ่ายใดดำเนินการ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อเทศบาลมีน้อย ทำให้ขาดแรงหนุนในการทำงาน ประชาชนจะคิดเสมอว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาล เทศบาลต้องลงมา ทำให้ประชาชนขาดการช่วยเหลือตนเอง ทำให้เป็นภาระของเทศบาลและเกิดความไม่เชื่อมโยงไม่ต่อเนื่องในการทำงาน

5. นโยบายของรัฐบาลไม่แน่นอน บางรัฐบาลให้ความสำคัญแก่เทศบาล แต่บางรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญจึงขาดความต่อเนื่อง

6. ปัญหาการคลังเทศบาล รายได้ของเทศบาลมีน้อยไม่พอกับรายจ่ายต้องพึ่งงบอุดหนุนจากรัฐบาล ความล่าช้าในการส่งภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บให้แก่เทศบาลจากแนวคิดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลสรุปได้ดังนี้ เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยรูปแบบหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่มีความเป็นมายาวนาน และอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันได้ใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 โดยได้มีการปรับปรุงด้าน โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของเทศบาลให้สอดคล้องกับสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน

จิตติมา ตริวิยะ (2548 : 94) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษา ระดับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดจันทบุรี ใน 2 มิติ ได้แก่

1. การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง
2. ความสำคัญของศักดิ์ศรีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และความเสมอภาคของบุคคล พบว่า มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

สาวตรี ก้อนอาหาร (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ โดยศึกษา ระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับดีมาก

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย วัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนไทย พบว่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยสามารถอธิบายระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ ร้อยละ 76.8 โดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าความแปรปรวน 0.876 จึงถือว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูง แต่เมื่อวิเคราะห์ต่อระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้นำเยาวชนไทย พบว่า ได้ร้อยละ 18.7 โดยเฉพาะระดับความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตยสามารถอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองได้เพียงร้อยละ 10

2. ระดับความรู้ความเข้าใจต่อระบอบประชาธิปไตย ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและพฤติกรรมทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัย ทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนได้ร้อยละ 39.1 โดยระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสามารถอธิบายได้สูงสุด รองลงมาคือความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนตามลำดับ

3. ปัจจัยภูมิหลังของผู้นำเยาวชนที่มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า

3.1 ผู้นำเยาวชนไทยทั้งเพศหญิงและเพศชายมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

3.2 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

3.3 ผู้นำเยาวชนไทยที่ศึกษาสาขาวิชาที่ต่างกันมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

3.4 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกันมีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

3.5 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีฐานะทางสังคม (อาชีพบิดา) แตกต่างกัน มีระดับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

4. ปัจจัยภูมิหลังของผู้นำเยาวชนไทยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำเยาวชนไทย พบว่า

4.1 ผู้นำเยาวชนไทยเพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

4.2 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

4.3 ผู้นำเยาวชนไทยที่ศึกษาสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

4.4 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวแตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

4.5 ผู้นำเยาวชนไทยที่มีฐานะทางสังคม(อาชีพบิดา)แตกต่างกันจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่แตกต่างกัน

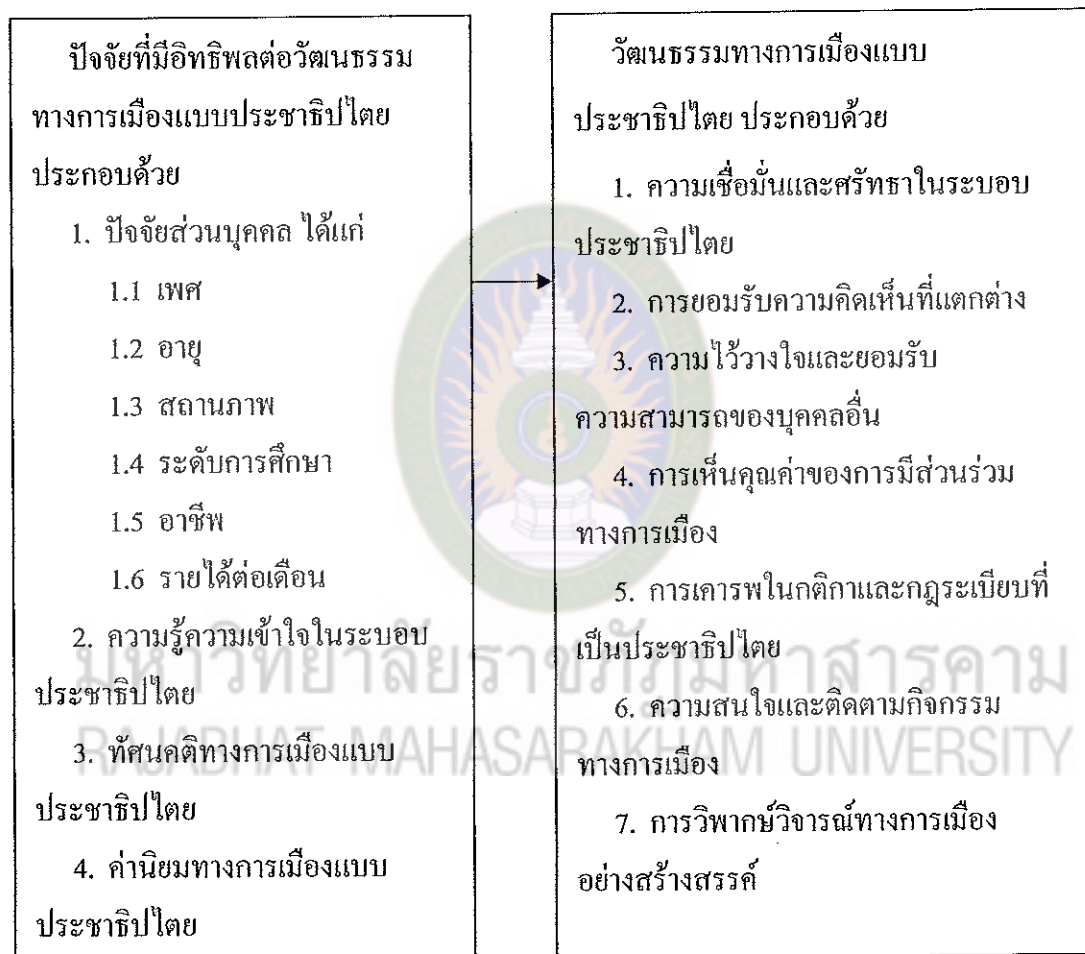
บันเทิงศักดิ์ มหามาศย์ (2553 : 56) ได้ศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองของพนักงานส่วนตำบลในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาใน 3 หัวข้อ ประกอบด้วย ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน ทศนคติเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง พบว่า พนักงานส่วนตำบลมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยมีเกณฑ์เฉลี่ยของช่วงคะแนนร้อยละของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 80.89 แสดงถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยอยู่ในระดับดีมาก ทศนคติเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันของพนักงานส่วนตำบลมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของช่วงคะแนนร้อยละแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 3.66 แสดงถึงการมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง พบว่า พนักงานส่วนตำบลมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของช่วงคะแนนร้อยละแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 2.75 แสดงถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของ สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2542 : 267-270) ดังแผนภาพที่ 2

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย